בס"ד

דרכי חינוך
בונים את דור העתיד

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

גליון קנ"ח | שנה חמישית
פרשת כי תשא - תשע"א

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

דבר תורה

"וְדִבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל". שמות ל"ג י"א.

איתא בתמורה ט"ז א', "אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע, שאל ממני כל ספיקות שיש לך. אמר לו, רבי, כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בי, וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל. מיד תשש כחו של יהושע, ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות, ונולדו לו שבע מאות ספיקות, ועמדו כל ישראל להרגו... במתניתין תנא, אלף ושבע מאות קלין וחמורין, וגזירות שוות, ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה...".

והקשה הרב מבריסק זצ"ל, מדוע יהושע אמר למשה 'לא כך כתבת בי', שמביא ראיה מה שכתב בתורה, הרי משה רבו עדיין חי, והיה לו לומר, שכלום אינך יודע שלא עזבתיך ומשתי מתוך האהל.

אלא מתרץ הגרי"ז, שמדברי יהושע אלו עלינו ללמוד, שמציאות אינה הדמיון שאנו רואים בעינינו הבשרניות, אלא רק מה שכתוב בתורה, זה המציאות וזאת האמת ולא זולתה, ולכך הביא לו יהושע ראיה ממה שנכתב בתורה אודותיו.

וכמדומה שכבר מטו כן משמיה דהח"ח, שביאר את דברי הגמ' בב"ב כ"ה ב', "ומנא לן דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא, דכתיב (ירמיה א' י"ד), וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ", וכל מי שלומד את הסוגיא משתומם, מה בכלל שואלת הגמ', הרי כל אחד יודע שבבל נמצאת בצפון, ועוד מה הגמ' טורחת לענות על שאלה זו בפסוק, אלא גמ' זו מלמדת אותנו יסוד גדול, שהמציאות היא אך ורק מה שכתוב בתורה, ולא מה שאנו רואים (וכידוע שפעמים רבות ישנם דברים שנראים במבט האדם בשונה ממה שהם).

עוד הוסיף הגרי"ז לדרוש בפסוק זה, בשם המהרי"ל דסקין זצ"ל, ש"נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל", שאפילו כשבא נער לאהלו של משה, לא היה יהושע משלחו, אלא מקרבו לתורה.

"אין בין אדר הראשון לאדר השני, אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים". מגילה ו' ב'.

הרמ"א בסיום השו"ע (סי' תרצ"ז) כותב, "י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון, ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד (משלי ט"ו ט"ו)". וכתב הט"ז בסק"ב, "בהג"ה תשב"ץ סי' קע"ח כתב דיש להרבות, ורבינו יחיאל מפרי"ש רגיל להרבות ולהזמין בני אדם כמשמעות לשון המשנה אין בין אדר כו', ושפיר מסיים רמ"א כאן וטוב לב משתה תמיד".

ולכאורה דברי הט"ז טעונים ביאור, שמשמע שהיה קשה לו דבר מה בדברי הרמ"א שאומר 'וטוב לב משתה תמיד', ורק לאחר שיודעים את הנהגתו של רבינו יחיאל מפרי"ש, מובנים דבריו, ששפיר מסיים בזה הרמ"א. וצ"ב מה היה קשה ומה מתורץ.

בפירושי התורה לרבינו עקיבא איגר זצ"ל (לפני פרשת כי תשא), מובא ביאור נפלא בזה, וזאת ע"פ דברי התוס' במגילה שם ד"ה ורבי, המביא שיש שנוהגין לעשות ימי משתה ושמחה בארבעה עשר ובחמשה עשר של אדר הראשון, שכן משמעות דברי המשנה, שאין בין אדר הראשון לשני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים, אלא שאומרים התוס', 'ולא נהירא', וזאת מדברי הגמ' שכותבת "הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין", ומשמע שאינם בכלל משתה ושמחה, דהימים האסורים בהספד ותענית במגילת תענית, אינם בכלל משתה ושמחה, ומסיימים התוס', "וכן הלכה, שאין צריך להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר הראשון".

ולפי דברי התוס' יוצא, שרבינו יחיאל מפרי"ש, שהיה רגיל להזמין בני אדם לסעודת פורים קטן, סבר כהמשנה ולא כגמ', וכדברי הט"ז, "כמשמעות לשון המשנה".

איתא בב"ב קמ"ה ב' (וכעי"ז בסנהדרין ק' ב'), "אמר רבי זירא אמר רב, מאי דכתיב (משלי ט"ו ט"), כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים, זה בעל גמרא, וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד, זה בעל משנה".

ועל פי דברי הגמ' הללו יתבאר שפיר דברי הט"ז, שרבינו יחיאל למד כמשנה, והוא היה בעל משנה, לכך מובן מדוע מסיים הרמ"א עם הפסוק של בעלי המשנה, 'וטוב לב משתה תמיד'.

© כל הזכויות שמורות לאיחוד בחידוד - מוגש לרבנים המכתבים מדעיין עגלים - ארץ ישראל

מענינא דמגילתא

אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים" (מגילה פ"א מ"ד).

"חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום" (מגילה ד' א').

היכן מצינו שיתכן ויש חילוק בחיוב קריאת המגילה, בין תלמיד חכם לעם הארץ.

כתב חידה

כימי הנביא בן הנביא שנותי,
ומותר לנהוג כאורחותי.

במקומות רבים הסתובבתי,
וספרים שונים כתבתי.

זכיתי להיות אחד מהשלושה,
ואף להמנות במנין השמונה.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפרש"י

מעשה רב

ראובן, מטובי הבחורים ב'מתיבתא דבי ר' יעקב', עמד להכנס לחופה בשעטו"מ בקרוב, וביקש להזמין ולכבד את ראש הישיבה הגאון שליט"א, ל'סידור חופה וקידושין' כנהוג שכיבוד זה ניתן לו.

ראש הישיבה הודה לראובן על הכיבוד, אך אמר לו שלצערו הרב הוא לא יוכל להשתתף בחופה, וזאת עקב נסיעתו המתוכננת לאותם ימים לגולה, למטרת החזקת הישיבה הק', כאשר חזרתו לארץ הקודש היא באותו הלילה, והוא מקוה להספיק עוד להגיע לחתונה. עקב כך פנה ראובן החתן לחמיו והציע לו לכבד את מורו ורבו בסידור קידושין.

כשהגיע היום הנכבד והשעה היעודה עברה והתאחרה, ומסיבות מסוימות הרב המדובר לא הגיע, לשמחתו של החתן הופיע לפתע ראש הישיבה באולם, כשהוא מספר שברגע האחרון טיסתו החוזרת הוקדמה בכשעתיים. כשראה אבי החתן את ראש הישיבה, הוא הציע לבנו שבנסיבות הקיימות יכבדו כעת את ראש הישיבה בסידור קידושין.

כדרכם של דברים, הנושא הפך חיש לשיחת השעה אצל האורחים שהמתינו בקוצר רוח לבואו של הרב. היו שצידדו שמאחר ומינו כבר את הרב, אי אפשר ליטול ממנו את המינוי. אחרים טענו, היות והרב מאחר יותר מהסבירות, אין צורך להמתין לו עוד. ויש שהוסיפו, שעל דעת כן בודאי שהחתן לא היה נותן את הזכות לכיבוד לחמיו שיכבד את רבו. ולעומתם טענו אחרים, שמי יימר שבכלל 'זכות הכיבוד' שייכת לחתן, אולי היא שייכת בדין לחמיו, שבמקרה זה משלם את רוב הוצאות החתונה.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

לחכימא ברמיזא

בברכות (ו' א') איתא, "אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר (מ"א ח' כ"ח) לשמוע אל הרנה ואל התפלה, במקום רנה שם תהא תפלה".

לפי"ז יש צורך ליישב עובדא באדם גדול מסוים.

התדע מיהו ?

[ואם תדע מי הוא שרוב השמועות שנזכרו ממנו בש"ס, מדברים בעניני תפילה, תגלה מיהו].

מבין חידות

היכן מצינו דין מסוים, הנוהג בשעת התפילה ברוב ימות השנה, ואלמלא שינוי קל שנהוג לעשותו, היתה תביעה מעין מה שירא משה רבינו ע"ה לאחר 'חטא העגל'.

מענייא דסדרא

בכמה דוכתי איתא, דמשה רבינו היה נקרא 'מלך' (עי' זבחים ק"ב א' ועוד). היכן לכאורה מוכח ע"פ פרשתינו, האם היה משה רבינו 'נשיא' או 'מלך'.

לע"נ אבינו הכ"מ ר' **יוסף** בן החבר ר' אהרן דוד **קולמן** זצ"ל
רב ביהכ"נ "אהל מנחם" מודיעין עילית וראש כולל 'ברכת אריה'
נלב"ע כ"ג טבת תשע"א

משיב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, האם בכניסה למשרד בשיבה, יש צורך לדפוק משום הדין דאל יכנס לבית חבירו פתאום.

א) בפסחים קי"ב א' איתא, ת"ר שבעה דברים צוה ר"ע את ר' יהושע בנו... ואל תכנס לביתך פתאום ס"ש לבית חברך. וכתב הרשב"ם, "ולא תכנס בביתך פתאום, אלא השמע את קולך להם קודם בואך, דלמא עבדי מילתא דצניעותא [בויק"ר פכ"א] ר' יוחנן כי הוה ייעיל לביתא מנענע, משום שנאמר ונשמע קולו בבואו אל הקודש". לכאו' מהגמ' משמע דלאו מדינא הוא, אלא מצוואת ר' עקיבא לבנו, מעיני דרך ארץ. ואולם מדברי הרשב"ם שהשוה הה"ל לה' תנאים שנאמר אצל הכה"ח, אינו מובן כ"כ, דהתם ממידת כבוד במקום קדוש נאמר, ומאי שייך זה לענין צוואת ר"ע.

ב) ובמס' דרך ארץ רבה פ"ה איתא, "לעולם אל יכנס אדם פתאום לבית חבירו, וילמדו כל אדם דרך ארץ מן המקום, שעמד על פתח הגן וקרא לו לאדם, שנא' (בראשית ג' ט') ויקרא ה' אלקים אל האדם ואל הדמה ג'. מעשה בארבע זקנים שהלכו למלכות הפנימית, והיה להן פיליסופוס אחד חבר שם... הלך ר' יהושע וטפח על הדלת, והיה פילוסופ ההוא מחשב בדעתו ואומר, אין זו דרך ארץ אלא של חכם?, פעם שניה עמד ורחץ פניו ידיו ורגליו, פעם שלישית עמד ופתח על הדלת..", נראה מזה שהוא ענין דרך ארץ והילוך בדרכי ה'.

ג) אולם בנדה ט"ז ב' אי', דבס' בן סירא כתוב, "וארבעה לא אהבתי... והנכנס לבית חבירו פתאום, א"ר יוחנן ואפילו לביתו!" ופרש"י, "דילמא עבדי מידי דצניעותא", ובסמוך שם מביא הש"ס, "אמר רשב"י ארבעה דברים הקב"ה שונאן?, ואני אינו אוהבן, הנכנס לביתו פתאום, ואע"ל לבית חבירו..." (ודוק בחומרת הדבר שמונה אותו ראשון מכמה מידות מגונות שחמורות טובא, וצ"ע), ומבואר דהוא חמור טפי, עד שהקב"ה שונאו בשביל זה, ולכאו' בשלמא בשלמא בית חבירו מובן שאינו מידת דרך ארץ, שלא יתפס עליו כגנב וכיוצ"ב, וכה"ג אי' בב"ק ק' ב', משא"כ בביתו שלו דאין חשש זה, למה נאסור, ותזיגן דמ"מ עיקר איסורו משום דלימא מידי דצניעותא.

ד) ובמדרש ויק"ר פכ"א ח', מייתי המדרש העובדא מר' חנינא, שנכנס לביתו לאחר י"ג שנים שלא ראתהו אשתו, "נכנס אחריה פתאום, לא הספיקה אשתו לראותה עד שיצאת נשמתה, אמר לפניו, רבש"ע, עניה זו, זי שכרה לאחר י"ג שנה שהמתינה לי, באותה שעה חזרה נפשה לגופה. אמר רשב"י, ד' דברים הקב"ה שונאן אני אני אוהבן... והנכנס לביתו פתאום?, ואין צריך לומר לתוך ביתו של חברו, רב אמר אל תכנס לעיר פתאום, ואל תכנס לבית פתאום... ר' יוחנן כד הוה סליק למשאל שלומיה דר' חנינא?, הוה מבעבע על שום ונשמע קולו?, ולכאו' נראה שמזה המעשה הוציא רשב"י דין זה שלא יכנס לביתו פתאום, כי המעשה היה בר' חנינא בן חכיניאי חבירו של רשב"י, כמבואר שם במדרש שלמדו יחד אצל ר"א באותו זמן, ולפי"ז הענין הוא מצד חשש סכנה, וצ"ע [ומה שמביא המדרש בסוף מר' יוחנן, הוא לענין בית רבו ר' חנינא, ואין ראיה לבית חבירו, וכ"ש לביתו שלו?, וזה דלא כהרשב"ם הנ"ל.

ה) ואבל בערוך ערך 'כעכע', מביא המדרש בנוסח שונה, בדלהלן: "בויק"ר פ' אח"מ, מה אם בשר זוד שנכנס לבית חבירו כמוהו צריך לכעכע, כהן גדול שנכנס לבית קדש הקדשים? עאכו"כ?, על שום ונשמע קולו בבואו אל הקודש", ולגירסת הערוך אין דינו של כה"ג מקור לנידו?, אלא איפכא, מ"מ לפי גירסתנו במדרש, מבואר שכל אחד בבית חבירו צריך לנהוג כן, ואין מקור לביתו שלו עצמו, ומבואר הענין משום דרך ארץ, שאפילו לבר" נוהגין כן, כ"ש לפני המלך.

ו) וברמב"ן שמות כ"ח י"ב כתב, "ומה שאמר למעלה, ונשמע קולו בבואו אל הקודש ולא ימות, אם לא דעתי ביאור למצות הפעמונים, כי מפני שהיא בגדי צורך בלבישה, וא"ל דרך הנכבדים לעשות לכן כן, לכך אמר, כי צוה לבם בעבור שישמע קולו בקדש, נכנס לפני אדוני כאילו ברשות, כי הבא בהיכל מלך? פתאום, חייב מיתה בטכסיסי המלכות, כענין אחשורוש", ולפי"ז אינו מענין דרך ארץ של הנהגת הבריות, אלא כבוד השייך אצל מלכים בדוקא.

והעולה מהדברים, דיש ל' טעמים שצריך להרגיל עצמו לדפוק בדלת קודם כניסתו, יש מהם שעשייכים גם בביתו הפרטי, ויש רק בבית חבירו, ויש בבית רבו ושאר אדם חשוב. א) מידת דרך ארץ?, כדמשמע במס' דאל"ר פ"ה (הנ"ל באות ב'), ומלשון המדרש המובא בערוך ערך כעכע (הנ"ל באות ה'). ב) מצד מידת צניעות, והוא לא סניף של ד"א, איך אינו סתם הנהגה טובה, אלא קרוב ליאסורי?, וכדמבואר בר"י (הנ"ל באות ד') וברשב"ם (הנ"ל באות א'). ג) מצד מידת כבוד, וכדמבואר בר"ן (הנ"ל באות ו'), וכן ממעשה דר' יוחנן ורבו, לפי המדרש בגירסתינו (הנ"ל באות ד'). ד) מצד חשש סכנה, וזה לא מצוי כ"כ, אמנם אפי' שסכנה ממש אין מצוי, מ"מ שייך שגורם שיבהלו כשנכנס בפתוע?.

תשובה ל"לחכימא ברמיזא"

בתשובה לשאלה מיהו האדם גדול? שיש צורך ליישב עובדא דזידיה עם מ"ש ר"י בקידושין ל"ד א', "שלא נתנה תורה למלאכי השרת, שיהו הכהנים זריזים כמלאכים להפשיטן בגמר עבודה, ולא ישהון עליהם כהרף עין", דמינה מבואר דשלא לצורך עבודה אסור ללובשו אף לרגע.

בקידושין ש"ו א' איתא, "מעשה בינאי המלך שהלך לכוחליית שבמדבר וכו' היה שמח שמחה גדולה וקרא לכל חכמי ישראל, אמר להם, אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בביהמ"ק, אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו [פרש"י, "אף אנו נאכל מלוחים להיות זכר לעיני אבותינו, ולהודות לפני הקב"ה שהצילתנו והעשירנו"], והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו. היה שם אחד שיא עין, לב רע ובליעל, ואלעזר בן פוירה שמו, ואמר אלעזר בן פוירה לינאי המלך, ינאי המלך לבם של פרושים עליך, ומה אעשה, הקם להם בציץ שבין עיניך, הקים להם בציץ שבין עיניו". וצ"ע מהגמ' לעיל שם ד"ב א', דמשמע דרק משום שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, לכן אין מעילה במה שנשאר מיד לאחר עבודה עליהם, ובתוס' ביומא ס"ט א' ד"ה בגדי, הקשו בכן, ותירצו, "ואור"ת דלכו"ע יכול להניחו כל שעה, מדכתיב ביה והיה לא מצחו תמיד... ויותר היה נראה לומר דשלא כדין עשה שהניח הציץ, מיהו הכא לא הוה מצי לאוכחי דנזרקה בו מינות שכפר בכל התורה שבע"פ, עד בתר כהי דדיק מדלא קאמר אלא תורה שבכתב מה תהא עליה?, וע"ע כעי"ז בתוס' בקידושין ס"ו א' ד"ה הקם, ובתוס' יומים ביומא ז' ב'.

והרמז: שהיה בן משפחתו של נשיא ישראל, כי היה אח אשתו של שמעון בן שטח נשיא ישראל, כמ"ש בברכות מ"מ א', וע"ש ברש"י ד"ה יוצאי מלכא, וכן ברש"י בקידושין ס"ו א' ד"ה שמעון בן שטח, ונהג כעבד של משפחתו, שנהג כהורדוס שהיה עבד של בית חשמונאי, כדאי' בב"ב ג' ב', וינאי המלך היה בנו מזרע בית חשמונאי כמ"ש רש"י ותוס' בקידושין ס"ו א' בסוד"ה הקם, והורדוס הרג כל חכמי ישראל, כדאי' בב"ב ש, וגם ינאי עשה כן, כדאי' בקידושין שם.

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, איזה נפק"מ יש גם בזמן הזה מקיומם של הבגדי כהונה?.

ביומא ל"ב א' איתא, וא"ר חמא בר חנינא, מאי דכתיב את בגדי השרד לשרת בקודש, אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משמנאינן על ישראל שריד ופליט?. ופרש"י, "שרד, לשון שריד, אלמלא בגדי כהונה שעל ידיהן מקריבין הקרבנות המכפרין על ישראל". וכה"א מהרש"א כתב, "שבגדי כ"ג הם מצילין את ישראל להיות להם שריד ופליט, ועפמ"ש ברכרכין (ט"ז א') דבגדי כ"ג מכפרין?".

ובפירוש רבינו אליקים לימוא ע"ב ב' כתב בזה חידוש נפלא, ואלו דבריו, "אלמלי בגדי כהונה שהיו מכפרין... ומפירוש חכמי עירי, בגדי שרד, אילמלי בגד"כ שנשתיירו, שעדיין הן קיימין ברומי?, ומכפרין עדיין על ישראל?, והיינו בגדי השרד".

ואולם בתוס' בזבחים פ"ח ב' ד"ה מכפרים, כתבו, "מה שמפרשים אהאי דאמרי' מיום שחרב ביהמ"ק אע"פ שבטלו ד' מיתות, דין ד' מיתות לא בטלו, דלהכי לא נקט מ' שנה קודם שחרב ביהמ"ק שנלתה סנהדרין, דבההיא שעתא אפי' דין ד' מיתות לא הוה, דבגד"כ מכפרין?, ומבואר לא כפי' הרבינו אליקים, דלפירושו אפילו לאחר חורבן מכפרים?.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, בהא דתנן בשקלים (פ"ח מ"ב), "ואין עושין שרדה על הציבור בממון פחות משנים", היכן מוכח בפרשתינו, האם גבו נדבת המשכן בדרך 'שרדה'.

הנה איתא בב"ב (ח' ב'), "תנו רבנן, קופה של צדקה נגבית בשנים, ומתחלקת בשלשה. נגבית בשנים, שאין עושים שרדות על הצבור פחות משנים"... ובהמשך הגמ' למדו דין זה מפרשתינו, "אמר מר, אין עושין שרדות על הצבור פחות משנים. מנא הני מילי, אמר רב נחמן, אמר קרא (כ"ח ח') והם יקחו את ההזב". ובהמשך הגמ' שם פריך, "מאי שרדותא, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, לפי שממשכנין על הצדקה, ואפילו בערב שבת".

ולכן נבדון משרד בישיבה, שאין שייך כל הטעמים, ורק מה שיש לדון הוא באם מקפידין שיהיה סגור, אז ממדת דרך ארץ להקיש בדלת קודם, אבל צריך לדעת המציאות אם נהוג להקפיד כן?.

תשובה ל"לחכימא ברמיזא"

בתשובה לשאלה מיהו האדם גדול? שיש צורך ליישב עובדא דזידיה עם מ"ש ר"י בקידושין ל"ד א', "שלא נתנה תורה למלאכי השרת, שיהו הכהנים זריזים כמלאכים להפשיטן בגמר עבודה, ולא ישהון עליהם כהרף עין", דמינה מבואר דשלא לצורך עבודה אסור ללובשו אף לרגע.

בקידושין ש"ו א' איתא, "מעשה בינאי המלך שהלך לכוחליית שבמדבר וכו' היה שמח שמחה גדולה וקרא לכל חכמי ישראל, אמר להם, אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בביהמ"ק, אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו [פרש"י, "אף אנו נאכל מלוחים להיות זכר לעיני אבותינו, ולהודות לפני הקב"ה שהצילתנו והעשירנו"], והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו. היה שם אחד שיא עין, לב רע ובליעל, ואלעזר בן פוירה שמו, ואמר אלעזר בן פוירה לינאי המלך, ינאי המלך לבם של פרושים עליך, ומה אעשה, הקם להם בציץ שבין עיניך, הקים להם בציץ שבין עיניו". וצ"ע מהגמ' לעיל שם ד"ב א', דמשמע דרק משום שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, לכן אין מעילה במה שנשאר מיד לאחר עבודה עליהם, ובתוס' ביומא ס"ט א' ד"ה בגדי, הקשו בכן, ותירצו, "ואור"ת דלכו"ע יכול להניחו כל שעה, מדכתיב ביה והיה לא מצחו תמיד... ויותר היה נראה לומר דשלא כדין עשה שהניח הציץ, מיהו הכא לא הוה מצי לאוכחי דנזרקה בו מינות שכפר בכל התורה שבע"פ, עד בתר כהי דדיק מדלא קאמר אלא תורה שבכתב מה תהא עליה?, וע"ע כעי"ז בתוס' בקידושין ס"ו א' ד"ה הקם, ובתוס' יומים ביומא ז' ב'.

והרמז: שהיה בן משפחתו של נשיא ישראל, כי היה אח אשתו של שמעון בן שטח נשיא ישראל, כמ"ש בברכות מ"מ א', וע"ש ברש"י ד"ה יוצאי מלכא, וכן ברש"י בקידושין ס"ו א' ד"ה שמעון בן שטח, ונהג כעבד של משפחתו, שנהג כהורדוס שהיה עבד של בית חשמונאי, כדאי' בב"ב ג' ב', וינאי המלך היה בנו מזרע בית חשמונאי כמ"ש רש"י ותוס' בקידושין ס"ו א' בסוד"ה הקם, והורדוס הרג כל חכמי ישראל, כדאי' בב"ב ש, וגם ינאי עשה כן, כדאי' בקידושין שם.

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, איזה נפק"מ יש גם בזמן הזה מקיומם של הבגדי כהונה?.

ביומא ל"ב א' איתא, וא"ר חמא בר חנינא, מאי דכתיב את בגדי השרד לשרת בקודש, אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משמנאינן על ישראל שריד ופליט?. ופרש"י, "שרד, לשון שריד, אלמלא בגדי כהונה שעל ידיהן מקריבין הקרבנות המכפרין על ישראל". וכה"א מהרש"א כתב, "שבגדי כ"ג הם מצילין את ישראל להיות להם שריד ופליט, ועפמ"ש ברכרכין (ט"ז א') דבגדי כ"ג מכפרין?".

ובפירוש רבינו אליקים לימוא ע"ב ב' כתב בזה חידוש נפלא, ואלו דבריו, "אלמלי בגדי כהונה שהיו מכפרין... ומפירוש חכמי עירי, בגדי שרד, אילמלי בגד"כ שנשתיירו, שעדיין הן קיימין ברומי?, ומכפרין עדיין על ישראל?, והיינו בגדי השרד".

ואולם בתוס' בזבחים פ"ח ב' ד"ה מכפרים, כתבו, "מה שמפרשים אהאי דאמרי' מיום שחרב ביהמ"ק אע"פ שבטלו ד' מיתות, דין ד' מיתות לא בטלו, דלהכי לא נקט מ' שנה קודם שחרב ביהמ"ק שנלתה סנהדרין, דבההיא שעתא אפי' דין ד' מיתות לא הוה, דבגד"כ מכפרין?, ומבואר לא כפי' הרבינו אליקים, דלפירושו אפילו לאחר חורבן מכפרים?.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, בהא דתנן בשקלים (פ"ח מ"ב), "ואין עושין שרדה על הציבור בממון פחות משנים", היכן מוכח בפרשתינו, האם גבו נדבת המשכן בדרך 'שרדה'.

הנה איתא בב"ב (ח' ב'), "תנו רבנן, קופה של צדקה נגבית בשנים, ומתחלקת בשלשה. נגבית בשנים, שאין עושים שרדות על הצבור פחות משנים"... ובהמשך הגמ' למדו דין זה מפרשתינו, "אמר מר, אין עושין שרדות על הצבור פחות משנים. מנא הני מילי, אמר רב נחמן, אמר קרא (כ"ח ח') והם יקחו את ההזב". ובהמשך הגמ' שם פריך, "מאי שרדותא, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, לפי שממשכנין על הצדקה, ואפילו בערב שבת".

תשובה ל"לחכימא ברמיזא"

בתשובה לשאלה מיהו האדם גדול? שיש צורך ליישב עובדא דזידיה עם מ"ש ר"י בקידושין ל"ד א', "שלא נתנה תורה למלאכי השרת, שיהו הכהנים זריזים כמלאכים להפשיטן בגמר עבודה, ולא ישהון עליהם כהרף עין", דמינה מבואר דשלא לצורך עבודה אסור ללובשו אף לרגע.

בקידושין ש"ו א' איתא, "מעשה בינאי המלך שהלך לכוחליית שבמדבר וכו' היה שמח שמחה גדולה וקרא לכל חכמי ישראל, אמר להם, אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בביהמ"ק, אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו [פרש"י, "אף אנו נאכל מלוחים להיות זכר לעיני אבותינו, ולהודות לפני הקב"ה שהצילתנו והעשירנו"], והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו. היה שם אחד שיא עין, לב רע ובליעל, ואלעזר בן פוירה שמו, ואמר אלעזר בן פוירה לינאי המלך, ינאי המלך לבם של פרושים עליך, ומה אעשה, הקם להם בציץ שבין עיניך, הקים להם בציץ שבין עיניו". וצ"ע מהגמ' לעיל שם ד"ב א', דמשמע דרק משום שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, לכן אין מעילה במה שנשאר מיד לאחר עבודה עליהם, ובתוס' ביומא ס"ט א' ד"ה בגדי, הקשו בכן, ותירצו, "ואור"ת דלכו"ע יכול להניחו כל שעה, מדכתיב ביה והיה לא מצחו תמיד... ויותר היה נראה לומר דשלא כדין עשה שהניח הציץ, מיהו הכא לא הוה מצי לאוכחי דנזרקה בו מינות שכפר בכל התורה שבע"פ, עד בתר כהי דדיק מדלא קאמר אלא תורה שבכתב מה תהא עליה?, וע"ע כעי"ז בתוס' בקידושין ס"ו א' ד"ה הקם, ובתוס' יומים ביומא ז' ב'.

והרמז: שהיה בן משפחתו של נשיא ישראל, כי היה אח אשתו של שמעון בן שטח נשיא ישראל, כמ"ש בברכות מ"מ א', וע"ש ברש"י ד"ה יוצאי מלכא, וכן ברש"י בקידושין ס"ו א' ד"ה שמעון בן שטח, ונהג כעבד של משפחתו, שנהג כהורדוס שהיה עבד של בית חשמונאי, כדאי' בב"ב ג' ב', וינאי המלך היה בנו מזרע בית חשמונאי כמ"ש רש"י ותוס' בקידושין ס"ו א' בסוד"ה הקם, והורדוס הרג כל חכמי ישראל, כדאי' בב"ב ש, וגם ינאי עשה כן, כדאי' בקידושין שם.

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, איזה נפק"מ יש גם בזמן הזה מקיומם של הבגדי כהונה?.

ביומא ל"ב א' איתא, וא"ר חמא בר חנינא, מאי דכתיב את בגדי השרד לשרת בקודש, אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משמנאינן על ישראל שריד ופליט?. ופרש"י, "שרד, לשון שריד, אלמלא בגדי כהונה שעל ידיהן מקריבין הקרבנות המכפרין על ישראל". וכה"א מהרש"א כתב, "שבגדי כ"ג הם מצילין את ישראל להיות להם שריד ופליט, ועפמ"ש ברכרכין (ט"ז א') דבגדי כ"ג מכפרין?".

ובפירוש רבינו אליקים לימוא ע"ב ב' כתב בזה חידוש נפלא, ואלו דבריו, "אלמלי בגדי כהונה שהיו מכפרין... ומפירוש חכמי עירי, בגדי שרד, אילמלי בגד"כ שנשתיירו, שעדיין הן קיימין ברומי?, ומכפרין עדיין על ישראל?, והיינו בגדי השרד".

ואולם בתוס' בזבחים פ"ח ב' ד"ה מכפרים, כתבו, "מה שמפרשים אהאי דאמרי' מיום שחרב ביהמ"ק אע"פ שבטלו ד' מיתות, דין ד' מיתות לא בטלו, דלהכי לא נקט מ' שנה קודם שחרב ביהמ"ק שנלתה סנהדרין, דבההיא שעתא אפי' דין ד' מיתות לא הוה, דבגד"כ מכפרין?, ומבואר לא כפי' הרבינו אליקים, דלפירושו אפילו לאחר חורבן מכפרים?.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, בהא דתנן בשקלים (פ"ח מ"ב), "ואין עושין שרדה על הציבור בממון פחות משנים", היכן מוכח בפרשתינו, האם גבו נדבת המשכן בדרך 'שרדה'.

הנה איתא בב"ב (ח' ב'), "תנו רבנן, קופה של צדקה נגבית בשנים, ומתחלקת בשלשה. נגבית בשנים, שאין עושים שרדות על הצבור פחות משנים"... ובהמשך הגמ' למדו דין זה מפרשתינו, "אמר מר, אין עושין שרדות על הצבור פחות משנים. מנא הני מילי, אמר רב נחמן, אמר קרא (כ"ח ח') והם יקחו את ההזב". ובהמשך הגמ' שם פריך, "מאי שרדותא, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, לפי שממשכנין על הצדקה, ואפילו בערב שבת".

---

1. הרי"ף בסוף עירובין מביא ירושלמי פ"ה דביצה ה"ב, "א"ר אלעזר, כל משמיע קול אסורין בשבת, ר' אלעא איעבר בסידרא, סליק לביתא, ואשכחון דמכין, דמך על תרעא בגין לא מקש בשבתא", ומפרש רבינו יהונתן, "ר' אלעא איעבר בסידרא, נתעבר בביהמ"ד, וכשבא לביתו מצאם ישנים, ולא רצה להקיש בדלת, וישן כל הלילה לפני הדלת, ש"מ דכל אולודי קלא אסור, ואע"פ שאינו עשוי בנעימה ובנחת".
2. יל"ל מכאן גם לנכנס לביהכ"נ, שאע"פ שצריך לרוץ כמ"ש בשו"ע א"ח סי' צ' ס"ב, מ"מ צריך לשהות קודם כניסתו לביהכ"נ עצמו, משום כבוד כעין נטילת רשות, ובכה"ח א"ח סי' צ' ס"ק ז' ס"ק ח' אות כ"ד, כתב בשם הארי"ל, "הנכנס לביהכ"נ צריך ליזהר מאד להתעכב מעט בפתח קודם שיכנס, להראות עצמו ירא וחרד ומזדעזע ליכנס בהיכל מלכו של עולם, וענין זה מועיל מאוד אל השלימות של האדם וההשגה, וזה סוד הפסוק ומקדשי תיראו" [ועי' במג"א סי' צ' סקל"ה בשם הב"ח, בטעם שנהגו לעשות פרוזדור לפני היכל ביהכ"נ].
3. שו"ר במקור ברוך (לבעל הרוח תמימה) פ"ה דף תי"ז, שכותב בהערה, "ובס' 'נגיד ומצוה' הקביל מדה זה [שלא יכנס לבית פתאום], ליחס הכניסה לביהכ"נ, וסמך זאת עפ"ה דהחלים 'בבית אלקים נהלך ברגש!', "בכניסתך לביהכ"נ לא תכנס לפתע פתאום, אך קודם שתכנס תשהה מעט, ותכוין לבך להכניס בכובד ראש ובדרך ארץ, וזהו נהלך ברגש, כלומר בהרגשה".
4. בתורה תמימה בראשית ג' אות ד' כתב, "ועי' בנדה ט"ז ב'... וטעם הדבר פשוט, מפני שאין זה ממדת הכבוד לבני הבית, דשמא אינם מוכנים לקבלו בכבוד הראוי".
5. נקל להבין מזה, דכ"ש שלא להביט בלבני חבירו בעד החלון, וכ"מ ברמב"ן בב"ב נ"ט א', שבהיזק ראיה, דנזקי ראיה אם בשדם הוא, אי משום עין ראה, אי משום לשינא בישא, *אי משום צניעותא*".
6. עי' עירובין ק"ד א', "ומטיפין מיארח לחולה בשבת. לחולה אין, לבריא לא, ה"ד, אל דנים וקא בעי דליתפוי, ש"מ אולודי קלא אסיר", פרש"י, "וקא בעי לאתעורי ע"י קול זה, ומתירא הקיצו בידים שמא יבעית, וכיון דלהקיץ הוא, לא בנעימה ובנחת נשמע, שהרי קול נעים מרדימו והולך, אפ"ה לבריא לא?", וא"כ אם יש חולה לא"ו, שייך למנוע זה מצד שלא להבעיתו, ואמנם גם בבריא שישן עליו להיות נבעת מקול פתאומי.
7. שו"ר בס' מקור ברוך, ח"א פ"ה (עמ' 832), שכותב, "והנוסיף ר' פתחיה מרגנשבורג (מאמעבע אלף החמישי), מספר אם מנהגו עיר בגדד במדינת בבל (ראה ב'אוצר מסעות - סיבוב ד' פתחיה)", ואחד מסם, כי בבוא שלא חבירו לראות פניו, הוא מכה בברזל להודיע דבר בואו. וצר מאד, כי רבים מזלזלים במנהג נמוסי יקר ומכובד זה, ונכנסים פתאום שם איתו אל ביתו ואל לשכתו של בעה"ב, ולפעמים קרובות הם מסבים לו בזה צער ומורת רוח... וראוי אשר כל איש יורה לבניו ולבני ביתו מנהג ד"א זה".
8. [אמנם דזמנינו כמדו' שבבית חבירו אין כ"כ שכיח, אבל הוא מזכיר גם לשכה שכנראה הוה כמו משרד. וגם כיום, לפעמים כשהדלת קצת פתוחה, יש כאלו שמרשים לעצמם לפתוח יותר מבלי לדפוק, וכבר העיר למנוע מזה מזה' אהלך באמיתך (לבעל בצל החכמה), פ' כ"ה אות ל"ב].
9. ומה שבמבגאית פורים יש שמרשים לעצמם לפרוץ לתוך הבית בלא שדפקו ובלא שפתחו להם, ואולי הקלו בזה משום 'שמחת פורים' (עי' רמ"א סי' תרצ"ו), וצ"ע.
10. אל"פ שלבסוף נעשה צדוקי, באותה שעה גדול הדור, כמ"ש בתוס' ביומא ד"ה בגדי, מלשון הגמ' בקידושין; דלא היה מין מעיקרו.
11. והכי מסתברא, דהא לא גיסו אל שמעון בן שטח, שודאי קיים שמעון בן שטח לדעת שלא הנושא אשה יבדוק באחיה, כדאי' בב"ב ק"י א' (וראה בדורות הראשונים ח"ב עמ' קצ"ט).
19. יש"כ להרב ש. כהן שליט"א, ששלח לנו את רעיון החידה, וכן הביא פרטים ומקורות נכבדים, אשר בחלקם הובאו כאן.
20. ולכאו' זה דלא כדפרש"י, דהא לרש"י הקרבנות מכפרין, ורק שא"א לעבוד עבודה בלא בגדי כהונה, אבל בגמ' בערכין מבואר דהבגדים בעצמם מכפרים, ואולי י"ל דהבגד"כ מכפרים מכח הקרבנות לא זולתם, ואפשר לתעמיס כן בכוונת רש"י.
21. איתא בשבת ס"ג ב', וסוכה ה' א', א"ר אליעזר בר' יוסי, אני ראיתיה ברומי וכתוב עליו קדש לה' ומזבח.
22. ואין הגיע זה לרומי, כתב בפי' הריב"ן לסוכה ה' א', "וא"ר אליעזר אני ראיתיו ברומי ע"י מעשה, שהגאלה טיטוס הגולה, והגלה *כלי הקודש*, נתנם באוצרות המלך..", ועי' בגיטין נ"ו ב', "מה עשה [טיטוס], נטל את הפרוכת ועשאו כמין רגומנרי, והביא *כל כלים שבמקדש*, והניחן בה..." [ובקה"ר אי' "כנס *כל כלי בית המקדש*"].
23. ומה שגם שם בגדי כהונה נקראים כלי מקדש [והרמב"ן כלל דין בגד"ב בהלכות כלי המקדש], וכנראה נטל מהחלוצות ששם היו בגדי כהונה (כמ"ש בפ"ד דתמיד מ"ג, ש"ש בפיהמ"ש להרמב"ם, ועי' גם בפיהמ"ש בסוף מס' סוכה. ועי' בס' עזרת כהנים שמ"ס מדות), ובבואו לרומי אצרם שם.

---

1. כתב בפי"מ, "מ"ש כה"ג, כל כהן שנכנס להיכל נמי לעבודה, למה לא הצריכוהו פעמונים, והרמב"ן כתב בפ' תצוה, שלא היו כהנים הדיוטות נכנסים להיכל להקטיר ולהיכיה, ולא הבינותי דברו, שהרי שקרוה והדלקת מנורה הרי אפילו לע"י כהנים הדיוטות, וכ"כ הוא עצמו בסוף הפסוק הנזכר, ושמא כה"ג משום דנכבד מכולם, צריך בבואו, שכל גביית צדקה באופן שרשאים הגבאים ליקח עליה משכון (היינו שאם באו הגבאים לגבות מפלוני, שאר לפי שומא שעשו בממונו, ראוי הוא ליתן, ואינו נותן, ומשכנים אותו עד שיתן), הרי כל גבייה בדרך זו נקראת דרך 'שררה'. ומאחר ולמדו בגמ' דין זה מנדבת המשכן, שהיתה הנדבה ע"י שנים, נמצא לכאורה שנדבת המשכן היה ג"כ בדרך 'שררה'.

ואמנם עמדו בזה המפרשים, דהיאך יתכן לומר שנדבת המשכן היתה בדרך שררה, והיינו שהיו ממשכנים על גביית בדרך המשכן, והרי מפורש בגמ' בכמה דוכתי, שהיה הכל בדרך נדבה ממש, וכדכתיב (לעיל כ"ה ב') "מאת כל איש אשר ידבנו לבו", וקלמן (ל"ה ח') "כל נדיב לבו יביאהו..", ועוד שם (כ"א), "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו..", ועוד מקראות כיוצ"ב, וא"כ היאך למדו מקרא דגבי המשכן, שאין שררה בפחות משנים?.

ומטעם זה כתב בפנים יפות בפרשתינו, שבהכרח שנבדבת המשכן באמת לא היה בדרך שררה, "והא דאמר הנם יקחו את הזהב, שאין עושין שררות, על כרחך לאו היינו שררותא שיגבו מן הציבור, דהא לא שייך בזה שום שממשכנין על הצדקה, דהא כתיב מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, שלא היה בכפיה, אלא על כרחך הא דקאמר (בב"ב שם) 'מאי היא שררותא', לא קאי אלא על קופה של צדקה, כפירש"י שם בד"ה מאי שררותיה דקופה וכו', אבל גבי מלאכת המשכן הוא עצמו שררות וחשיבות למלאכת החרש וחושב".

וביאור הדברים, דבאמת גם שאין ממנים שררה על הציבור בפחות משנים, אין הטעם משום חסרון נאמנות, שהרי בנדבת המשכן (שמשם למדים ענין זה), באמת לא היה חסרון נאמנות, שכן לא היו צריכים לגבות בפועל מן הציבור, ובודאי שלא למשכנם, שהרי מעצמם היו מביאים נדבת המשכן, אלא הטעם הוא משום כבוד הציבור, וכמש"כ הלבוש ביו"ד סי' רנ"ו ס"ג (ועי' בטור יו"ד שם, ובמחבר שם ס"ג).

ומעתה הם שאמרו בגמ' שהשררה היא במה שממשכנים הגבאים את הציבור, זהו רק כדי לפרש מדוע צריך הצדקה נחשב לשררה, שזהו משום שבכתם למשכן את הציבור, ומאחר ויש בכתם כן, לכן נחשב תפקיד זה לשררה, וממילא צריך שיהא ע"י שנים, משום כבוד הציבור.

אבל השררה שבמשכן באמת לא היה כלל ע"י שגבו מן הציבור, שכן מעצמם התנדבו, אלא השררה היה בעצם מה שהיו ממונים על קבלת הנדבה למלאכת החרש וחושב, שזה עצמו דבר שנחשב ל'שררה' מחמת חשיבותו, ולפיכך צריך לו שנים.

ואולם בביאור יפה תואר בשמו"ר (פקודי י"א א', והביאו בגיליון יוסף בתנחומא פקודי סי' ה'), כתב בזה, "...ואע"ג דכתיב כל נדיב לב יביאהו, מכל מקום אפשר שיתנדב אחד ושוב יתעצל ויצטרכו למשכנו".

ומבואר בדבריו, דבאמת גם בנדבת המשכן, מה שהיה דרך שררה, היינו בעצם גביית הנדבה, שנתמנו לשם כך כדי לכפות למי שיתעצל בנדבה, וליקח ממנו משכון.

וכעין זה כתב הנצי"ב בהעמק דבר, ברישא פ' תרומה (לעיל כ"ה ב'), וכפל דבריו בהעמק שאלה בשאלתות לפ' תרומה (ס"ב), דאפשר שבעל עיקר הציווי על גביית נדבת המשכן הוה לגבות דרך שררה, שאם יצטרכו לכפות העם, יכפו אותם כדין גבאי צדקה בשררה, דבזה מובן הכתוב (שם), "ממאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (וכיו"ב כמה מקראות), דלכאורה, אם "ידבנו לבו", א"כ מה צריך שיקחו ממנו התרומה, דלקיחה זו משמע שבאו הממונים מעצמם לגבות?.

אלא ודאי הכוונה, שהיו ממתמדנדים שכל נדבתם היתה מחמת יראה, שהיו יודעים שכל אשר לא יביא נדבתו, יהיו כופין אותו, א"נ, דאפילו שהתנדבו כולם ולא הוצרכו לכפותם, וכפי שיורו הכתובים, מ"מ כשנצטוו על הגבייה מתחילה, היה בענין שיגבו כדרך גבאי צדקה, דשמין כל אחד לפי מה שהוא יכול, וכופין וממשכנים למי שיש בידו ואין רוצה ליתן, עיי"ש מה שהארין עוד בב"?.

ועי' גם בקובץ שיעורים (ב"ב סי' מ"ז), שעמד בזה וכתב, "בגמ' יליף מקרא והם יקחו את הזהב דצריך שנים. וקשה דאם הנבדת המשכן לא היו ממשכנין, כמפורש בכתוב כל אשר ידבנו לבו, ולא היתה שם כפיה כלל, ולמה צריך שנים. אלא, דהכתוב 'והם יקחו את הזהב' איירי בבגדי כהונה?, דזה גם מתרומת הלשכה והמקלים, ובזה ממשכנין?, ומבואר שבאמת היה חלק מנדבת המשכן שהיו גובים בדרך שררה וממשכנים, ורק שאר הנדבות היו באים בנדבה גמורה.

ונמצא, דלכו"ע ילפינן מפרשתינו דנדבת המשכן היו גובין בדרך שררה ע"י שנים, רק נחלקו המפרשים, אם היה דרך שררה במה שנהגו כגבאי צדקה, שדעתם היה ליקח משכון ולגבות דרך כפיה בפא יצרכו לכך, או שבאמת לא היה כלל דרך כפיה, ומה שנחשב לדרך שררה, משום עצם הענין שהיו ממונים על גביית נדבת משכן ה'.

מבואר, שכל גביית צדקה באופן שרשאים הגבאים ליקח עליה משכון

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "תמר [בת דוד ומעכה, ואחות אבשלום][28]".

דמות הקשורה: רש"י שמות ד', "ואפוד. לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו, ולבי אומר לי שהוא חגור מן מאחוריו, רחבו כרוחב גב איש, כמין סינר שקורין פרצייר"ט בלעז [חגורה] שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים, כך משמוז מלמטה, שנאמר (ש"ב ו' י"ד) וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד, למדנו שהאפוד חגורה היא... ועוד אומר לי לבי, שיש ראיה שהוא מן לבוש, שתרגם יונתן (שם) וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד, כְּרִדוּט דְּבוּץ. ותרגם כמו כן מעילים, כְּרֵדוּטִין, במעשה **תמר** אחות אבשלום (שם י"ג ח'ח), מִכִּי כֵן תִּלְבַּשְׁן בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלֹת מְעִילִים".

בעקבות מה שעימו אירע – שבעקבות המעשה שאירע עם תמר, שאחיה אמנון חטא עמה, היה כדלהלן.

שהמעשה שאירע עם תמר הוא, מפורש בש"ר י"ג (וכתבנו הדברים בקיצור ע"פ סנהדרין ל"א א' ויבאורי רבותינו הראשונים והאחרונים שם), שאמנון, בכורו של דוד[29], אהב את תמר אחות אבשלום, והיא אינה צנועה בבית ואינה יוצאת, ואמנון חיפש דרכים היאך יוכל למוצאה. וכשנודע הדבר ליונדב בן שמעה דרעו[30] של אמנון, שהיה איש חכם מאוד, וחכמתו היתה למצוא תחבולות לעשות רע, יעץ יונדב לאמנון[31], שיעשה עצמו חולה, וכאשר יבוא דוד אביו לבקרו, יבקש מאביו שתבוא תמר אחותו ותלבב לעיניו שתי לביבות, ותאכילו, וכך הוא יבראי. וכך היה, ודוד ביקש מתמר שתלך לאמנון לעשות לו כבקשתו[32], ולאחר שהכינה לו כל כפי שביקש, הוסיף וביקש שכל איש יצא מעליו, וכולם יצאו.

לאחר מכן ביקש אמנון מתמר שהיא תכנס לחדרו ותאכילהו, וכשתמר נכנסה ורצתה להאכילו, הוא קם עליה וביקש לחטוא עמה.

כשתמר ראתה מה הוא מבקש לעשות, היא התחננה אליו שלא יעשה לה כדבר הזה[33], והוסיפה ואמרה, שהוא יבקש מאביו שישאנה לאשה, ובודאי שהוא יסכים לזה, אבל אמנון לא שמע לדבריה[34] אלא עינה אותה[35].

בית הדין גזרו גזירה – שבעקבות מעשה אמנון ותמר, בית הדין של אותו הדור גזרו גזירה של איסור יחוד עם פנויה.

שבעקבות מעשה אמנון ותמר גזרו ב"ד של אותו הדור גזירת איסור יחוד עם פנויה. כדאיתא בסנהדרין כ"א א', שמדאורייתא אסור להתייחד רק עם שאת איש, אך בעקבות מה שאירע, גזרו כן, "אמר רב יהודה אמר רב, באותה שעה גזרו על הייחוד ועל הפנויה... אלא אימא גזרו על ייחוד[36] דפנויה[37]", וכעי"ז איתא בע"ז ל"ו ב', ובתוספת, שהבי"ד שגזר כן, זהו "בית דינו של דוד"[38].

וגזירה זו, של איסור פנויה, נקבעה בישראל כהלכה לדורות, כדאיתא בחז"ל מה, וכן פסק הרי"ף בקדושין ל"ב ב' (מדפי הרי"ף), "ואסור להתייחד עם כל ערוות שבתורה, וייחוד דפנויה נמי אסור מבית דינו של דוד:", ובראב"ש שם פ"ד סי' כ"א, וכן פסק הרמב"ם בפכ"ב מאיסו"ב ה"ב, "כשאירע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה, ואע"פ שאינה ערוה, בכלל ייחוד ערוות היא...", וכעי"ז בטור אבע"ז סי' כ"ב ובשו"ע שם ס"ב[39].

ומעשה זה נקרא 'מעשה אמנון ותמר', כדאיתא במגילה כ"ח ב', "מעשה אמנון נקרא ותמרנם"[40], והוא מתוספתא שם פ"ג הל' י"ט.

לאחר שבבושה הושלכתי – שלאחר ואמנון השליך את תמר מביתו בבושה, נגדר כדלהלן.

שאמנון השליך את תמר מביתה בבושה, שאחרי שאמנון עינה את תמר לאחר שעינה אותה, כתוב, נאמר (ש"ב י"ג ט"ו), "וַיְשַׂנְאֶהָ אַמְנוֹן שִׂנְאָה גְּדוֹלָה מְאֹד כִּי גְדוֹלָה הַשִּׂנְאָה אֲשֶׁר שָׂנֵאָהּ מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר אֲהֲבָהּ", ואמרו בסנהדרין כ"א א', "מאי טעמא, אמר ר' יצחק, נימא נקשרה לו ועשאתו כרות שפכה... אלא אימא קשרה לו נימא ועשאתו כרות שפכה[41]", ועיין בהערה[42] מה שהבאנו מהמפרשים.

ובהמשך הפסוק, לאחר שנאמר שאמנון שנא את תמר לאחר שעינה אותה, כתוב, "וַיֹּאמֶר לָהּ אַמְנוֹן קוּמִי לֵכִי", וכדברי המצודו"ד, "ולא רצה שתשב עוד זמן מה בביתו", ועל כך בקשה ממנו תמר, "וַתֹּאמֶר לוֹ אַל אודֹת הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת מֵאַחֵרָה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמִּי לְשַׁלְּחֵנִי", שרעתו זו שישלחנה כעת לאחר שעינה אותה, היא גדולה מרעתו הראשונה של העינוי, וכפרש"י שם, והרד"ק הוסיף בה דברים, "אל יהיה זה הדבר לשלחני, כי גדולה הרעה הזאת וחרפה ובזיון יותר מהאחרת שעשית עמי, כי אותה בסתר נתאנה בגלוי:...", ורבינו ישעיה ביאר, שכעת לאחר מה שעשה, חפצה ורצתה תמר שאמנון ישאנה לאשה כדינו, המפורש בקרא (דברים כ"ב כ"ט), "...וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לא יוּכַל שִׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו", וכדשנינן בכתובות ל"ט א', שהוא שׁוּתה בעציצו'. ובמצודו"ד הוסיף, שאם אמנון היה נושאה, היה מתכסה קלונה. ולפי"ז הוסיף המלב"ם וכתב, "...וכְּוִנָה ג"כ, שע"י הרעה האחרת שעשית עמי שאנסתני, הרעה הזאת שעשית לשלחני גדולה יותר, שהוא הפך הנמוס ומצות התורה".

ולמרות כל תחנוניה אלו של תמר, נאמר בפסוק "וְלֹא אָבָה לְשָׁמֵעַ לָהּ", וכביאורו

32. והביאור בדבר היאך דוד לא חשש לשלוח את תמר בתו לאמנון, כתב הכלי יקר, "ולזה אמר וישלח דוד, לומר שלא היתה השליחות הזה מבחינת היותו מלך, אשר לב מלך ביד ה' לכל אשר יחפוץ יטנו, והיה לו לגלות לבו בתבונה ודעת מה זה התועלת שתעשה תמר הלביבות, אין זה כי אם רוע לב, ולמנוע ממנו השליחות בזה, אבל הוא יתברך השיב חכמים אחור ודעתם יסכל, שדוד עצמו יעשה סרסור לדבר הרע הזה...". והמלב"ם ביאר, מאחר ואמנון לא אמר לדוד את הדברים כפי שיעיע לו יונדב, שכיוון לרמוז לו שישיאנה לה (וכפי שהבאנו בהערה הקודמת), "...השקיף דוד רק על תחלת דברי שתלבב לעיניו שתי לביבות, וחשיב שכל אוכל תתעב נפשו, יתאוה למין מאכל של לביבות שתאכל לבדה יודעת לעשותו הטיבו, ורוצה שתעשיתו לעיניו למען יבטח שאמנה הלביבות אשר יאהב, וע"כ, יוצאת לדוד ורו' ועשי לי הבריה. ולא הזהיר שיברה מידה, כי לא חשב שאמנון מקפיד דוקא לאכול מידה, שאז היה שם על לבו ולא היה משלחה אליו".

ועיין בבן יהוידע שמבאר הענין ע"פ השאלה מדוע נכתב בפרשה מה שאמנון ביקש, שתכין עבורו דברי טיגון, אלא שבדבר זה מרומז התשובה, שאילו היה מבקש תבשיל שרק תמר יודעת בשלו הטבו, הרי תמר יכולה להכינו בביתו ולשלחה לו, והכלי, או המאכל יהיה מבושל, ישמור על חומו וכידוע, אלא מפני שאמנון ביקש דבר מטונן, שאינו יכול להשמר בחומו לאחר שנגמר בישולו, על כן מובן הצורך מדוע שתמר תבוא לביתו, וזה היה חלק מעצתו של יונדב, לבקש דבר מה שלא יגרום לדוד לחשוד.

33. ועיין במלב"ם שתמר בארה לו את דבריה משלשה טעמים, "[א'] אם מצד המעשה עצמה, אמרה 'כִּי לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל אַל תַּעֲשֶׂה אֶת הַנְּבָלָה הַזֹּאת' (ורמזה ג"כ אל מעשה שכם בן חמור שאמר שם (בראשית ל"ד ז') כִּי נְבָלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לִשְׁכַּב אֶת בַּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יֵעָשֶׂה). [ב'] ואם מצד בכורה, אמרה, 'וְאֲנִי אָנָה אוֹלִיךְ אֶת חֶרְפָּתִי'. [ג'] ואם מצד כבודו, אמרה, 'וְאַתָּה תִּהְיֶה כְּאַחַד הַנְּבָלִים'...".

34. וכבאורו של רבינו ישעיה, שלכן אמנון לא חשב כלל לבקש לאשה את תמר, כי הוא לא היה חפץ כלל בנישואין עמה, אלא רק לחטוא עמה למלאות תאותו.

35. עיין במלב"ם שם.

36. והנם שאיסור יחוד בשורשו, אף באשת איש, אינו משום חשש אונס, כפי שהאריכו הפוסקים, מ"מ תקנו תקנה זו בעקבות מעשה אמנון ותמר, שאילו תמר היתה נזהרת שלא להתייחד עם אמנון, הוא לא היה יכול להגיע לעשות את הנבלה שעשה, ולכך שפיר גזירה זו בכוחה למנוע אף מלהגיע לידי אונס.

37. והנה בגזירה זו של איסור יחוד עם פנויה, דנו בזה הפוסקים אם נכלל בה גם האיסור של פילגש, יעויין ברב"ש סי' שע"ח, שכתב שהוא תלוי במחלוקת הראשונים מהי פילגש, לדעת רש"י (בראשית כ"ה ו'), פילגש היא בקידושין בלא כתובה, שכתב, "נשים בכתובה, פלגשים בלא כתובה", ואילו הרמב"ן שם כתב, "ואין הדבר כן, כי לא תקרא פילגש אלא כשהיא בלא קדושין, כי הכתובה מדברי סופרים...", והוכיח הריב"ש שם שדעת הרמב"ם והראב"ד כרש"י, ובעל הלכות גדולות (ל"ו מ"פ מ"ד ממלכים ה"ד, שכתב, "נשים בכתובה וקדושין, ופלגשים בלא כתובה ובלא קדושין אלא בלא שידוך..", וצ"ע).

לדעת הרמב"ן (ועי' כסף משנה שם, שכתב להדיא שם דעת הרמב"ם כרמב"ן), שהוא בלא כתובה, כלול בזה האיסור, וכל מה שדרש לקח לו פלגשים, היה זה קודם הגזירה, והוסיף לחדש, שהגזירה היתה על פלגשים חדשות שאסורות, אבל אלו שכבר היה להם פלגשים קודם הגזירה, לא חלה עליהם הגזירה ומותר היה להשאירם. "ולכן לא נמצא פלגש בכתוב מדוד ואילך, רק בשלמה. וממנו אין להביא ראיה... וכל זה הוא, אם נאמר שהפלגש היא בלא קדושין". אבל לדעת רש"י ודעימיה, אין זה בכלל הגזרה, ולא נאסרה בזה פלגש, עיי"ש שהארוך בראיות.

וע"ע בשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' רכ"ה (וח"ז סי' ל"ג), ובשו"ת חיים שאל ח"א ס' צ', שאילת יעב"ץ ח"ב סי' ט"ו, וע"ע שו"ת משנה הלכות ח"א סי' ג'.

38. ואחד מהדיינים בבית דין זה היה אחיה השילוני, כפי שכתב בהשגת הראב"ד על ההקדמה ליד החזקה.

39. ודבר חידוש נפלא שדנו הרב ש. כהן שליט"א, ששמע מפי הגאון רבי נתן פשטבור זצ"ל (בעל ה'לוחות נתן'), לגבי דין יחוד גר באחותו, שדנו בזה הפוסקים, האם אפשל להקל באריגי, כבאחות ישראל, או היות ושיניהם נחשבים כתינוק שנולד, ולא שום אחות עליהם הוא אסורים ביחוד. ודינם כזרים [ועיין באג"מ אבה"ע ח"ד סי' ס"ד ובשבט הלוי ח"ט סי' ר"ס שנקטו להיתר, וראה בס' הערות עמ"ס יומא ס"ט ב' וקדושין פ"א ב', שמוכיח מדברי המקנה קידושין ע' ב', דתפיסת אנשי כנה"ג אהנו גם על גרים].

אולם הגר"נ רצה להביא ראיה מסוגייתינו שגר אסור ביחוד באחותו, וזאת משום שהגמ' אומרת שממעשה זה נקבעה ההלכה של יחוד עם פנויה, שדין תמר לאמנון היה כפנויה בעלמא, וזאת מפני שהיתה גיורת, ואת"ל שגר מותר ביחוד עם אחותו, נמצא שאף לאחר שתקנו איסור יחוד של הפנויה, עדיין יוכל להיות שוב מעשה דומה, ובע"כ שגר אסור ביחוד באחותו, ועל כן הכריע כן הלכה למעשה, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

40. ואיתא בגמ' שם, דהיינו כל היכא דכתיב סתם אמנון, אבל היכא דכתיב אמנון בן דוד, לא נקרינ ולא מתרגמינ.

41. ועיין בבן יהוידע שהארוך לבאר היאך יתכן דבר המציאות.

ועיין בערוך לנר שם שהקשה, שצריך טעם מדוע תמר שצדקת היתה עשאתו כרות שפכה, וכי לנקום ממנו עשתה כן, שאדרבה, היא חפצה להשאר אצלו אח"כ, רק הוא גירשה מביתו בבזיון.

אלא ביאר הע"ל, שכל כוונת תמר בזה היתה, שהוא יקיים בה מצות 'ולו תהיה לאשה', כדין אונסה, אלא שתמר ידעה שאמנון לא יחפוץ בה, אלא באחת מהמשפחות המיוחסות בישראל, ולכן התחכמה לעשותו כרות שפכה, שכעת הוא אסור לבוא בקהל ויוכל להנשא רק לגיורת, וא"כ הוא ידידיף לקחתה ע"פ גירות אחרות, מה גם שבה יקיים את המצוה של 'ולו תהיה לאשה'.

42. ורבותינו המפרשים ביארו ע"ד הפשט, ממה טעמים, רבינו ישעיה כתב, "וישנאה אמנון. פירוש, לאחר שמילא תאותו אשמה, שלא יאמר לו המלך קח אותה לאשה", וברלב"ג כתב, "ידמה שנתעצמה [תמר] כפי יכלתה לחלוץ על רצונו, ואולי הכאיבה אותו בזה הנתעצמות אחרי הביניהם, או אמרה לו דברי חרפות, ולזה שנאה, כי כבר אמרה לו ואתה תהיה כאחד הנבלים בישראל, או אולי אמרה לו דברים יותר קשים מאלו...". והמלב"ם כתב, "אחר שאיה תאוה לבעלה, מיד שנכבה רשף התאוה, חלפה האהבה שלא היתה אהבה עצמיית, ואז בהכירו תועבת הנבלה הזאת, שב לשנוא את הנושא שעל ידו נסבב לו זאת, וז"ש גדולה השנאה מהאהבה, שהאהבה בעצמה סבבה את השנאה, שכשיזכר תועבת האהבה הזאת אשר היתה עתה לזרה בעיניו, נהפך לבו לקרבו לשנאה גדולה".

43. וכתב המלב"ם שבדבריו אלו של אמנון אנו למדים מה היתה מידת השנאה ששנאה, שאפילו לא יכל לאמר את שמה, אלא אמר לנערו 'את זאת'.

44. ומה שנאמר בפסוק שהיה עליה עליה כתונת פסים ובנות המלך רגילות לבגוד מעיל, ביאר המלב"ם, שהפסוק בא ללמדנו עד כמה אמנון ביזה את תמר כשציוה על משרתו להוציאה ולהשליכה בבזיון, "יש הבדל בין כתונת ובין מעיל, שהכתונת הוא התחתון והמעיל יעטפו בו למלכלה על כל הבגדים, ודרך בנות המלך הבתולות לעטוף מעיל על כתונת הפסים שלמטה, ובשעת מעשה הסיר מעליה המעיל העליון ולא לבשה רק כתונת הפסים.

וכשהוציאה לא עטפה המעיל, רק ועליה כתונת פסים, שהוציאה בבגד התחתון, הגם שכן תלבשנה בנות המלך הבתולת מעילים, ואין דרכם לצאת בכתונת, כי "זו ויוצא אותה משרתו החוץ, מופשטת ומעיל וזנירה מכבודה, ודחופה כאחת הקדושות".

45. ואף שהיה מקום לומר שתמר רק אמרה לו כן בתורת דחיה, "מפני הבינה הגמ' שאם זה לא היה בפרשה כלל, שלא שייך עשיאתה שהרי היא אחותו, טענה כזו לא רק שאינה מועילה במצב כזה, אלא עוד היתה משכנעת אותו לבצע את זממו, שהרי אין לו אפשרות של הדר היתר.

46. ומ"מ לא מנו חז"ל לדרד ענין זה שנשא גויה, וזאת משום שסבר כרב בירושלמי, שביאה הנאסרו מותרת במלחמה, והיה לו על מי לסמוך, כן כתב היעב"ץ בהגהותיו לתוס'.

47. עיין ביעב"ץ שהארוך לדון בדברי התוס' הללו.

ובסוף דבריו כתב עוד, אודות דברי התוס', שמתוך שגדלה בחיקו של דוד קורא לה בתו, שהקשה, "שהוא דבר שקשה לשמעו, אף שיכולים לעשות לו סמוכות עד"ש (סנהדרין י"ט ב'), המגדל את בן חברו קרוי בנו, אלא כך ה"ל, מחמת אמה שהיתה בת מלך קרי לה הכי".

48. ויעיין עוד שם בהמשך דבריו שכתב, "ואמנם מה שאמרה תמר, דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך, לא אמרה כי אם להנצל מידו ומהצד שאבאר, ותנחומין של הבל היו ורצתה לדחותו בקבל...".

עוד כתב שם (פסוק י"ג), "ולפי שהוא בחשקו לא היה מבחין ביז האמת ובין השקר, ולא היה מבדיל ביז הטוב ובין הרע, הוסיפה לומר לו דברי התוו אולי יתפתה אליהם, והוא אמרה, ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך, ר"ל אם חולה אהבה אתה, דבר נא אל המלך, ולפי שאין דבר עומד בפני פיקר", הוא לא ימנעני ממך, כי עם היותי ערוה לך, יבחר בו יותר ממיתתן: ... ואמרה זה לדחותו בקש כדי שבאותה שעה לא יעשה דבר".

49. וע"ע בספרי דברים (ואתחנן ס"ו, ג' כ"ג), "אף כל פורעניות שבתורה אינו אלא על דוד דוגמה מכופלות, שנאמר ואת הכבשה ישלם ארבעתים, רבי חנינה אומר, ארבעתים, ששה עשר...", וכעי"ז איתא בארוכה במדרש תהלים ג' ד', שדוד נענש על כל צד שבמעשה בת שבע בששה עשר, ארבעה פעמים ארבעה, עיי"ש.

50. ובראשונים האריכו מה היה בחשבון הארבעה, עיין בתוס' יומא כ"ב ב' ד"ה ששה, שכתבו "דלמא דאמנון נחמד בחד מחשב לה, אי נמי דתמר ומנו שנעכרו בחד חשיב להו, דלא הוי אלא לאחריני. דילד ודאמנון ודאבשלום שמתו, אבל דתמר לא הוה מיתה, ולא הוה אלא בעל דוד תוואר היתה, ומה שנעכרו עשה חדשים כיון שנתרפא לא הוה שקול כל הנך, להכי איכא למימר דהכך תרתי חד חשיב להו".

51. ויעיין בלב"ג ובאברבנאל ועוד, שכתבו, שאבשלום לא העלה בדעתו שדוד יבוא לשמוח עמו, אלא כל זה מתחבולותיו, שלא יבין שכל המטרה היא שאמנון יבוא כדי שיוכל להרגו.

52. שלו משפט המלוכה וכלהן, שאמנון היה הבכור, אחריו הכאב זה דניאל ורק השלישי אבשלום, כמפורש בפסוקים בשמו"ר ג' ב' - ג' ובדה"א ג' א' - ב'.

53. וכתב המלב"ם לבאר את כפל הלשונות בפסוקים, שפעמים כתוב שהוא הלך, אלא שבתחילה ברח אל תלמי זקנו, והיה הולך עמו לכל אשר התהלך, אך כאשר שמע אבשלום שדוד ממשיך באבלותו זה זמן רב, חשש שמא דוד ישלח שליח להורגו, לכך ברח שוב והלך לגשור, ונסגר בעיר חומה דלתים ובריח, וע"ע בראבנבאל.

תוספת לתשובות שנדפסו בשבוע שעבר - גליון קנ"ז

תוספת ל'מעשה דב' [בענין שטר שנכתב במוצד הפרענון 'אדר' סתם].

רבים עיינו לדברי הגר"א דינר שליט"א, בגליון 'מים חיים' (מס' 168), שם מדייק מהערוה"ש כעין מה שדקדקנו בשם הפתחי חושן, בתשובה אות ו'.

במש"כ בשם הארי"ל דמזל אדר דגים, ב' דגים, אחד לאד"א וא' לאד"ב, כנגד שבטו של יוסף, שנחלק לב' שבטים, מנשה ואפרים, העירונו לח"א מהרש"א בסנהדרין ל"ב א', וע"ש דברים נפלאים כמאחז"ל שאין זרעו של עשו נמסר רק ביד זרעו של יוסף, ע"ש בדברי הנפלאים.

וראה מש"כ בעזה"ר בגליון ע"ה, בתשובה ללחכים"ב, משו"ת דברי יציב יו"ד סי' ל"ח אות ט' שכותב, "ואולי היה מקום לומר, דמזל אדר דגים, דייקא ב' דגים", ומקור טהור לדברינו במש"כ בעזה"ר בשם ליקוטי האריז"ל ומהמרהצ"ל.

תוספת ל'מבין חידות' [היכן מצינו שיש לשוב בתשובה *באותו חפץ* שבו חטא, למרות הכלל ש'אין קיצור נעשה בעבירה].

נאמרו בזה כמה תשובות:

א. איתא בשו"ע אוח"ח סי' ל"ב סמ"ד, "ונהגו בשער של עגל", ובמ"ב שם, "...גם כדי לכפר על עון העגל".

ב. תוספת לא מצינו כנגד מה שתרמו בזה לעגל, כמבואר בתנחומא תרומה ח' ובסדרי דברים א', הובא גם בכלי יקר.

ג. פרה אדומה המכפרת על עון העגל, כפרש"י ריש פרשת חקת.

ד. כפורת זהב לכפר על עגל של זהב, כדאיתא בירושלמי שקלים פ"א ה"א, הובא בתורה תמימה שמות כ"ח י"ז.

ה. "פר אחד בן בקר" (שמות כ"ט א'), ופרש"י, לכפר על מעשה העגל שהוא פר, ובפרשת שמיני (ט' ב') פרש"י, 'קח לך עגל', להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה.

ו. בארוחות צדיקים שער י', בשם חז"ל, אם עשית חבילות של עבירות, תעשה אותן דבר חבילות של מצות:...", וכבר קדמו כעי"ז בשע"ת שער א' העיקר השעירי.

תוספת ל'כתב חידה'.

בענין בניו הנוספים של שלמה, רבים עיינו לדברי ההג"ה בתר"י מ"א י' י"ג, ששלמה בא על מלכת שבא ונולד ממנה נבוכדנצאר, שדברי אלה הוובאו גם ברמ"ע מפאנו במאמר "אם כל חי פ' כ"ג (וע"ש ע' ד"ד) ובגלגולי נשמות אות נ', ובמדבר קדמות (אות י' הכ' מ"ד) ובס' יוסף אם אחיי' (לבן הגר"ח פלאג'י), מערכת ביהמ"ק הראשון אות י"ז, ובסדה"ד ב"א אות ל"א ש"ט, ובמגלה עמוקות בלק דרוש א' אות ב' [וציינו גם לדברי שו"ת אפרקסתא דענינא (ח"ד ענינים עמ' רל"ג, סי' שפ"ד אות ה'] שהקשה מפסחים צ"ד א' שנאמר על נ"נ 'רשיעא בר רשיעא', דלא יתכן והיה בנו של שלמה, שהיה צדיק.

הרב ש. כהן שליט"א כתב ליישב בע"פ סנהדרין נ"ב א', "כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפילו לרשיעא בר צדיקא", הרי שיעא ראיה מתוארי הנ שאביו של נ"נ רשע היה, ואין בכך קושיה על הדברים).

וע"ע במעם לוגז מ"א ד' ח', שכתב אודות טפת המוזכרת בפסוק בכתו של שלמה, "וראינו בספר ישן מחכמי אשכנז הקדמונים, שהיתה טפת בת בנו של שלמה, ולא ידענו מקורו".

ובענין הסיפור אודות בתו של שלמה שנישאה לעיני, מקור הדברים הוא במבוא לתנחומא ישן, מע' 136 [ובהוצאת ז"א, סוף ח"ד, ע' 142, אות מ"ב, לפרשת כי תשא], הובא בספר ליקוטו סיפורים (שהודפס בהסכמת גדולי אותו הדור, כהגר"ח סולוביציק זצ"ל והגרא"ח מייזל מלודז צ"ל), פרשת ויצא, כח, ע"ז, אות ג'.

[ואם כי יש שפיקפק באמיתיות מדרש זה, יעויין בישורון כרך כ"א, ניסן תשס"ט, עמ' תש"מ ואילך, בכל זאת לא היתה מטרתינו לקרב אז לרחק מעשה זה, אלא רק לומר שאף אם הוא בדיון, אין לנו ראיה שלא מדובר באחד מהחתנים שהזכרנו.

והיודע דבר בענין מדרש זה, מכתבם ומפיהם של גדולי ישראל, נודה לו אם יודיענו להגדיל תורה ולהאדירה].

ומה שכתבנו שם בהערה 23 בשם ר'נחל עדן', ויחסכנו חיבור זה לחיד"א, **טעות הוא בידינו**, שנחל עדן זה חובר ר' הפאל גאדרבן זצ"ל. ושגיאות מי יבין.

ויש"כ לרבנים שהאירו את הנ"ל, ה"ה: ר"א דיקמן, ר"א רוטר, ר"ב כנום, ר"י בן יוסף, ר"י גוטסמן, ר"י מועלם, ר"י שטרוק, ר"א פילץ, ר"מ זינקליבץ, ר"מ קנום, הבה"ח י.י. אלדד, ר"ל דרור, ר"מ כהן, ר"מ מולוב, ר"מ קסל, ר"מ רוטנברג, ר"נ כהן, ר"נ נועם, ר"ש לוריא, ר' גבירץ ור"ש כהן שליט"א.

נחשב עונש לדוד מפני שגרידלה כבתו [וכעי"ז כתב בגבורות ארי יומא כ"ב ב', ותשו"ח להרב ש. כהן שליט"א שציין לנו לדבריו].

אכן יעויין ברד"ק (שם י"ג ט"ו) שכתב, "זוה המעשה היה עונש דוד על מעשה בת שבע ואוריה, שבעונש ההוא נעשית בביתו המה הבאה לידי חרב... הכל מדה כנגד מדה", וכתב הרב יהושע נוסבנים שליט"א, שלפי דבריו יתורץ קושית הריעב"ץ על תוס', שאף שלא היתה בתו, מ"מ עונשו של דוד היה, שבביתו נעשתה הבאה לידי חרב, ודפח"ח.

והתגלגל סופו של אחי – שגם במעשה תמר, מלבד מה שנענש דוד במה שאירע לה, עוד נענש שע"ז התגלגל סופו של אמנון, שאף זה היה חלק מעונשו של דוד אביו.

שמחמת מעשה אמנון ותמר, התגלגל סופו של אמנון, שלאחר שאמנון השליך את תמר מביתו בבושה, והיא שמה אפר על ראשה וקרעה את כתנת הפסים, אמר לה אבשלום אחיה שהיא תחריש על הדבר הזה, ומאותו יום יושבה תמר עזובה ובודדה בביתו של אבשלום, כמפורש בפסוקים (ש"א ט"ו - כ').

ומאותו יום אבשלום שנא את אמנון לא דיבר עמו מרע ועד טוב, כמפורש בפסוק (שם כ"ב), וכביאורם של המפרשים, והוא המפתיע לשעת הכושר בה יכול לנקום את נקמת דמר אחותו.

ומאותו יום, לאחר המעשה שאמנון עשה, איתא בירושלמי סוטה (פ"ג מ"ח, דף ט"ו ב'), שבמשך שנתיים אמנון עסק בתורה (והתוס' בסוטה כ' ב' ד"ה יש, הביאו את דברי הירושלמי) כדאיתא שם, "יש זכות תולה שנה אחת, יש זכות תולה שתי שנים, יש זכות תולה שלש שנים... יש זכות תולה שתי שנים מאמנון... וכל אותן שתי שנים היה עסוק בתורה...", וכתב הקרבן העדה שם, "לא ידעתי מנ"ל, ואפשר שקבלה היתה בידם".

עוד שם בפסוקים (כ"ג - ל"ז), שכאשר עברו שנתיים, והגיע יום הגז, בו נהגו לעשות משתה גדול, קרא אבשלום לכל בני המלך, ואף ביקש מדוד שיבוא עמהם לשמוח שמוז[5]; וכשדוד לא אבה לילך הזיקוק אבשלום לבקש שאמנון אחיו הגדול שהוא הבכור יבוא לשמוח עמו במקום אביו, ואף שדוד בתחילה לא ראה תועלת מהליכתו זו של אמנון עמהם, בכל זאת כאשר אבשלום הפציר בו מאוד, שלח דוד את אמנון עם שאר בניו שילכו לשמוח עם אבשלום.

וכאשר ראה אבשלום שתכליה לגרום שאמנון יבוא עמו, ציוה את עבדיו, שכאשר יראו שטוב לב לבבו ביין, והוא יאמר להם שיכוהו, הם לא יחששו אלא ימיתו אותו, שהאחריות על מיתתו עליו ואין לחם מה לחשוש. ואכן כך היה, שנערי אבשלום המיתו את אמנון.

וכשראו כן כל בני המלך, הם חשבו שמטרת הריגתו רק שמן היא, שאבשלום רוצה לתפוס את המלוכה, ועל כן הרג את אחיו הבכור הראוי למלוכה[6], וחששו שמא יצה לוודא שלא יקום אח אחר לנגדו ויהרגו את כולם, על כן קמו כל בני המלך וירכבו איש על פרדו ונסו.

והשמועה באה לא דוד שאבשלום המית את כל בניו, ולא נשאר אחד מהם, זאת מרצונו שלא יהיה מפריע שהוא ימלוך, ודוד המלך קם וקרע את בגדיו ושכב ארצה, וכל עבדיו גם הם קרעו בגדיהם.

באותה שעה פנה יונדב בן שמעה [זה שנתן את העצה לאמנון בדבר מעשה תמר], ואמר לדוד, שאין לו לחשוש שאבשלום הרג את כל אחיו מפני שרוצה כעת למלוך, אלא רק הרג את אמנון מפני שרצה לנקום בו על מה שעשה לתמר אחותו. ולאחר זמן, כשהגיעו בני המלך, נודע שאכן רק אמנון נהרג, והם נשאו את קולם בבכי וגם המלך וכל עבדיו בכו בכי גדול מאד, ודוד המלך בכל בני הימים, והם שלש שנים, כפי שכתבו הרד"ק והרלב"ג, והוסיף הרלב"ג וכתב, שאותם ג' שנים היו בבחינת כל הימים, שלא היה יום בימי השנה, אפילו במועדים, שלא היה דוד דאג על מיתתו, ואבהרבנאל כתב, "שכל הימים היה מתאבל עליו, ומידי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו, חגים ומועדים, לא היה נמלט יום שדוד לא יתאבל בו על אמנון בנו... ...שהיה שלם כמותו, ונפשו קשורה בנפשו, והוא היה בעיניו יורש המלכות, ומת בחרב אחיו, ולא בידי שמים, בלי ספק נגעה אליו הרעה והתאבל עליו כל הימים, ולא קיבל דעתו ונחומיך".

ואבשלום ברח אל תלמי בן עמיהוד מלך גשור, שהיה אבי אמו, והיה שם[53] במשך שלש שנים, ודוד לא רדף אחריו להורגו.

נמצא שממעשה תמר התגלגל סופו של אמנון שנהרג, ואף זה היה חלק מעונשו של דוד, וכדלעיל, וכפי שכתב האברבנאל בריש הפרק, עיי"ש.

עוד בענין אמנון.

הנה משפט המלוכה לכאורה הוא צריך להיות לאמנון, כי הוא הבכור, כמפורש בפסוק בש"ב ג' ב', "וַיֶּלֶד לְדָוִד בָּנִים בְּחֶבְרוֹן וַיְהִי בְכוֹרוֹ אַמְנוֹן לַאֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִת", וכעי"ז בדה"א ג' א', וכן כתב הרלב"ג בש"ב י"ג ד', "והנה אמנון הבן הבכור לדוד שראוי למלוך, שהיה ראוי שימלוך אחריו:...", ובאבהרבנאל (סר"פ כ"ב) כתב, "...שהיה אמנון הבן הבכור הראוי לירש המלכות", וכל המשך מלכות בית דוד הפסיד אמנון במעשהו זה שבא הנה נהרג.

ובענין הזמן מתי היה מעשה אמנון, כתב בסדה"ד שהוא בשנת ב"א תתק"ג, והריגתו היתה בתתקפ"ו, והחשבון הוא לפי מעשה אבשלום, שברח והיה בגשור ג' שנים, ואח"כ בירושלים ב' שנים עד שמרד, ומרד אדוניהו בן חגית והמלכת שלמה למלך על ישראל, וע"ע ביגל לבנו עמ' קפ"ב.

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם רש"י.

הבדלים רבים ישנם בין חכמים לטיפשים, כאשר אחד הבולטים והמיוחדים הם, שהחכם רואה את המצב מראשיתו ועד השלמתו, מה לפני ומה אחרי, תמונה שלמה וכוללת, לעומת הטיפש הרואה רק מה שמול עיניו, תמונה חלקית ומעוותת, ובעקבות כך אף מסקנותיו מתאימות לראייתו.

גם אם הטיפש הוא מבוגר בשנים, אף כאשר יש לו תעודות לרוב עם ותק במקצועו, ובמיוחד אם הוא בא להכין עבודה, להגיש תחקיר, תמיד הוא יעשה את עבודתו בטיפשות. כל מי שיראה את פרי ידיו, יקרא את מסקנת עבודתו, ייעיץ בפירות חקירתו, יבין מהרה שעומד אחריהם טיפש, שלא השכיל להשתמש בכלים ובתקציבים שעמדו לרשותו, להגיע לדבר מועיל, לחקור אחר הדברים החשובים, אלא נתפס בכל מיני ענינים זטוריים.

כך היה נראה ממחקרו של ד"ר זרח פרומפיינט*, אחד מחוקרי העיירות הידועים זה עשרות שנים, שניצל סכום אדיר שעמד לרשותו, בכדי לחקור אחר העיירות בהם התגוררו יהודים זה מאות שנים, ומסקנת מחקרו שנכתבו בספר עב כרס, מתייחסים בעיקר לדמויות המענינות שתרכיבו את העיירה, כשואב המים החייט, הנפח והאופה, ובמיוחד בשוטה העיירה שיכור הכפר וגנב העיירה, שעלושת האחרונים, כך מקובל, היו כמעט בכל אחת מהעיירות.

הקורא אם מחקרו עלול לחשוב, שבעיירות היו רק תמהונים ומוזרים, אנשים ססגוניים ועמלי כפיים. אף לא רב אחד מכל מאות רבני העיירות מוזכר בספר, אלפי עמלי התורה עם מאות בתי המדרש, הכל כלא היה, את תוך העיירה זרק ואת קליפתו חקר וכתב. ניכר מהדברים שהחוקר והסופר לא היה מעוניין שהקוראים יחשפו לרוח הטהרה שהיתה בעיירות, לחכמת הרבנים ותימומתם הישרה של בני העיירה, כדי שחלילה לא ידקרו בה, אלא רק ידבקו בשוטה הכפר ובגנב העיירה, ממנו ילמדו אורחות מות.

לעומתו, ניכר היה החכמה הרבה על מחקרה של גב' ג. ריכטיגקוקער* מורה להסטוריה יהודית, ואשה גדולה וחשובה בפני עצמה, המשמשת כיועצת חינוכית לכל מכריה, אשר את נסיונה הרב בחינוך ארבע עשרה ילדיה ומאות תלמידותיה, חולקת עם כל דורש ומבקש, ויחד עם זאת גם מוצאה זמן לחקור אחר הקהילות שהיו ואבדו, ביניהם חקרה על העיירות בהם התגוררו היהודים זה מאות שנים, כאשר כל מחקרה זה נעשה על ידה בלא כל מימון ציבורי או כללי, והיא מתמקדת בו בנקודות רבות ושונות בעיקר חיי יהודי העיירה ואורח חייהם, יחסם לשמירת התורה וחשיבות לימודה ועמלה, החל מהרבנים והלומדים, ועד אחרון הדמויות, כשלכל אחד ניתנת הערכה מתאימה ביחס למעמדו ולחשיבותו.

בספר פרי מחקרה שפירסמה, פרק גדול ונכבד תופס לו מקום מיוחד בספר, בו נכתב אודות הקמת היישוב היהודי בעיירה, שכל בר דעת מבין שקהילה יהודית בעיירה נוספת לא קם מאליו, כמה כח והשתדלות צריכים כדי להקים קהילה, לבנות בית כנסת, לבחור ולמנות רב, ושאר כל הדברים שהופכים עיירה עם יהודים, לעיירה עם 'קהילה' יהודית.

כדוגמא לאופן ודרך הקמת קהילה יהודית בעיירה, מובא בספר סיפורה של העיירה 'אנטוניינייאקה', שנכתב על ידי ר' זעמיל שטעטלאכבויאר* אחד מבני העיירה בשעתה, כאשר הכותב מעלה עלי גליון את הנסיונות והקשיים, המשברים והאכזבות, ועמם גם יחד את התקופות של התקוה וההצלחה, השמחה והאושר, כל מה שעבר על ראשוני העיירה, עד שזכו לראות בה קהילה יהודית, ששמה של העיירה יתנוסס לתפארה במפה העולמית היהודית.

הפנקס הקטן והמרופט עם כתב יד זה, המתאר את הקמת העיירה, נמצא בעליית הגג של אחת העיירות הנידחות, אליה הגיע ברבות הימים יהודי לביקור ב'קברי אבות', ואחד מגויי הארץ שהתגורר באותו בית, סיפר לו שמצאו בעליית גגו, וכשראה שהוא כותב בכתב יהודי, הציע לו לקנותו תמורת כמה פרוטות. בירור קצר אודות תושביו הקדומים של הבית העלה, שאביו של אותו עורך רכשו בקנין חזקה עוד באותו היום שלקחו את יהודי העיירה ליער הסמוך, ולאחר שעה קלה, כשקברם נכרה על ידם, זכו לעלות בסערה השמיימה, לקדש שמו ברבים. ומיני אז הוא מתגורר בבית כשבלו.

כותב הפנקס מספר, היאך בעיירת נערותו ומקום קבורת אבותיו, החיים הפכו קשים מנשוא, הפריץ שהעיירה שייכת לו, הצטיין בשנאת ישראל קשה ונוראה, אך עם כל זה עדיין ניתן היה להתגורר בה, כשכולם משתדלים למעט ככל שביכולתם לפגוש בו ולדבר עמו, ולהמשיך לחיות את חייהם בשמירת התורה והמצוות, בקביעת עיתים לתורה ובגידול ילדיהם לתורה ולמעשים טובים.

המפנה הגדול אירע, כשאירע לו אסון קשה, שבערב חתונת בנו הגדול, פרצה שריפה גדולה בחצירו, ובנו נשרף למות. הפריץ שהפך להיות מריר ומתוסכל, הטיל את כל האשמה על יהודי העיירה, שבמחדלם פרצה השריפה, ובכל יום היה תופס אחד מיהודי העיירה, והכה בו מכות איומות עד שכמעט העבירו לעולם שכולו טוב. וככל שעברו הימים תסכולו גבר ועמו אף זעמו כעסו, ובכל עת ושעה היה מחפש אחר יהודי בכדי לפרוק עליו את כעסו, וכשאך היה רואה יהודי מרחוק, מיד רץ אליו ומכה בו נמרצות בלא להרפות, עד שיהיהודי המוכה היה נופל מתבוסס בדמו.

רבה של העיירה, הגאון רבי יהודה לאפפונלערנער* הורה לבני העיירה, שאין ברירה אלא לנסות להסתתר עד יעבור זעם, ולכך הורה להם ליקח עמם מעט צידה ולעבור להתגורר תקופת מה אצל קרובים אי ידידים. כאשר בני העיירה נמלטו ממנה, ראה הפריץ שאין לו יהודים בעיירה לכלות בהם את זעמו, התגבר עליו כעסו ושלח את שליחיו לשרוף ולשבור את כל בתי יהודי העיירה, עם בית הכנסת הגדול ומפואר, בכדי שלא יהיה להם אפשרות לחזור לעיירה.

כל אותם ארבעים משפחות מיהודי העיירה, שיצאו במחשבה על תקופה קצרה עד יעבור זעם, גילו עד מהרה שכעת אין להם לאן לשוב, והחלו להתגלגל ממקום למקום בעניות מחפירה, כשאך בגדיהם עליהם ועוד כמה דברים שצרור בצרורותיהם, ואילו כל רכושם המועט שהיה להם, הכל הפך למאכולת אש ולביזת איכרי העיירה הערלים. המשפחות שנתפזרו בכל העיירות הסמוכות במרחק כמה ימי רכיבה, ניסו להקלט בכל מיני עיירות, ובחסד ה' כמעט בכל עיירה נקלטה משפחה אחת או שנים, בזכות נדבת ליבם הרחב של יהודי אותה עיירה, שעזרו לסייעו להם כלל שיכלו, למרות עניותם הרבה של התושבים.

באותה העת התחתלי להרהר, כתב ר' זעמיל בפנקסו, שצורך השעה היא להקים קהילות יהודיות בעיירות נוספות, שככל שירבו העיירות בהם מתגוררים יהודים, יקל עליהם עול הפרנסה, וכן במקרה דומה חלילה, שלא תהיה אפשרות להתגורר בעיירה כלשהיא, יהיו מקומות חילופיים בהם יוכלו להתגורר.

אילו הוא היה יודע ר' זעמיל כמה עמל ויגיעה, קשיים ויסורים יעברו עליו בהמשך דרכו, לא ברור כלל שהוא היה מתחיל בזה, אבל בחסד ה' עליו, בראשית דרכו הוא לא הצליח לראות את החסרונות והקשיים, אלא רק את התקוה וההצלה, ועל כן הוא נטל על עצמו עול גדול זה, כדי להקים מקום נוסף בו יהודים יוכלו להתגורר.

תחילת דרכו היתה להסתובב בכפרים ועיירות, לברר אודות יהודים שמתגוררים בה, לדבר עמם ולשמוע את דעתם על המקום וערליו, עד כמה שנאת ישראל משורשת ועמוקה אצלם, ומה דעת הפריץ המקומי על היהודים ונכונותו לסובלם. באותם ימים, כששמע מיהודים כה רבים על הצרות והקשיים שהם עוברים, בהתגוררותם בדד בין שבעים זאבים, עם נסיונות החיים הקשים לחיות אתם יחד יהודי בלא מנין, בלי חזרת הש"ץ וקריאת התורה, חסרונם של עניית אמן ואמן יש"ר, וזאת מלבד חוסר אפשרותם ללמוד מפי רב ומורה, רוב השאלות צריך להחמיר מספק, ולשאלה קשה צריכים לרכב כמה שעות עד לעיירה בה מתגורר מורה הוראה, ובמיוחד לבם דוה על חינוך ילדיהם לתורה, שהדור הצעיר הולך וגדל מערצים עוד יותר מהוריהם, ואף כמעט לא ראו מימיהם צורת הנהגת יהודי אמיתי, המתפלל שלשה תפילות ביום בבית הכנסת, הולך בכל יום לשיעור תורה ומחיה את נפשו בטל תחיה.

באחד מנדודיו הגיע ר' זעמיל אל העיירה 'אנטוניינייאעה', בה פגש את ערל הפונדקאי, שאף הוא כאחרים סיפר לו על החיים הקשים כיהודי בודד בעיירה, אך יחד עם זאת הוסיף לספר, שהפריץ של העיירה הינו בעל לב רחום, אוהב את האיכרים ואינו רודה בהם כלל, ואף פנה אליו כמה פעמים ושאלו, מדוע הוא אינו מביא עוד יהודים שיבואו להתגורר בעיירה. אך הוא השיבו שאינו יודע מהיכן מביאים יהודים, שכידוע יהודי מגיע להתגורר רק בעיירה בה קיימים חיים יהודיים תוסיסים, אלא אם כן הוא מוכרח להתגורר במקום אחר, מחמת קשיי הפרנסה.

חשב ר' זעמיל שבעיירה זו יש הזדמנות להצלחה, וביקש להפגש עם הפריץ. במהלך הפגישה סיפר לו הפריץ, שכמה פעמים שמע מחבריו אודות היהודים ומעללייהם, אך כשבדק את הדברים מקרוב, ראה שהכל בגדר עלילות דברים. העיירות המוצלחות ביותר, הם אלו בהם היהודים אחראים וממונים עליהם, שכידוע ליהודים יש מידה מיוחדת של זריזות וחריצות, המצטרפים למידת האמת והיושר, יחד עם זאת שמלבד יום בשנה, לעולם לא תמצא אותם מתגלגלים בשכרותם. לעומת כל העיירות בהם התמנו איכרים, אפילו מלומדים וחשובים, תוך זמן קצר כבל נפל, או מחמת שכרותם ומעילות, או מחמת חוסר זריזות וחריצות.

הפריץ שהבין שבכוחו של ר' זעמיל להביא לעיירתו יהודים, הציע בפניו הצעה מפתה, שאם הוא מביא עשרה משפחות שיבואו להתגורר כאן בקביעות, מלבד כל התנאים הטובים שיתן להם, יחד עם פרנסה מכובדת באחוזותיו, הוא מתחייב לבנות להם בית כנסת יפה וגדול.

כדרכו של כל יהודי העוסק בענינים ציבוריים, הודה ר' זעמיל לפריץ על הצעתו, ואמר לו, שאת פרטי ההצעה הוא יגיש לרב, ועל פי דברו והכרעתו יקום דבר. כשיצא מבית הפריץ, הלך ר' זעמיל בראשונה לבערל, סיפר לו את דבר הצעתו של הפריץ, ואת מה שסוכם ביניהם, שהוא ישאל את הרב כדת מה לעשות. בערל שהתרגש רק מהמחשבה אודות קהילה יהודית שתבוא אליו, שיוכל להתפלל במנין כל יום, שבניו יראו צורת יהודי אמיתי, ויהיה לו רב משלו, החל לברך את ר' זעמיל בכל הברכות שידע, והוסיף ואמר, שיש לו צריף בקצה חצרו שאינו בשימוש, ואם הרעיון יקרום עור ונגידים ותקום כאן קהילה, הוא מנדב את הצריף ההוא למקום משכן לתלמוד תורה או לכל דבר אחר, כפי ראות עיני הרב, למשך עשר שנים.

כששמע הרב את דבריו של ר' זעמיל, בתוספת ההבטחות שקיבל, על בניית בית כנסת ומקום לתלמוד תורה, שקל היטב את הדברים, והגיע למסקנא שאכן יש לנסות אפשרות זו. הוסיף הרב ואמר, שלדעתו יש להתחיל את בניית הקהילה עם עד חמש עשרה משפחות, שאף הם יגיעו בטיפטוף, כל כמה שבועות משפחה נוספת, מכמה סיבות, גם מחמת שלא לעורר את האיכרים הערלים שיחשבו שהיהודים באו לכבוש את המקום וליקח מהם את פרנסתם.

משפחתו של ר' זעמיל היתה הראשונה שהגיע לעיירה, שבועיים אחריהם הגיעו משפחתו של ויעלוונל הנפח, שדבר חסרון נפח בעיירה וסביבותיה הגיעו לאוזנו, ואף עברה רינה בין ערלי העיירה שכעת כבר לא יצטרכו להרחיק נדוד על כל אופן שבור, גם יענקלה בעל עגלה ומשפחתו הגיעו לאחר כחודש, וכשבועים לאחר מכן, הגיע הרב ומשפחתו, כך שיחד עם הבנים הגדולים היה להם מנין בעיירה.

לשאלת הציבור היכן יתפללו, השיב הרב שלעת עתה, עד שהפריץ יקיים את הבטחתו ויבנה עבורם בית כנסת, יקבעו את מקום תפילתם בצריף. שמחה ורינה מיוחדת היתה להם בתפילה הראשונה במנין שהתקיימה בצריף של בערל, שככל הנראה מאז בריאת העולם מעולם לא היתה תפילה במנין בעיירה. בסיום התפילה תיקן הרב תקנה, שבסיומה של כל תפילה ילמדו 'דבר הלכה', איזו שהיא הלכה קצרה, כדי שיהודי ידע את הדרך אשר ילך בה, וגם יזכה להיות בן עולם הבא, בהלכות שהוא לומד בכל יום.

כשהגיע משפחתו של בעריש החובש, באו כל ערלי העיירה לקבל את פניו. היתה להם שמחה גדולה מבואו, שעד לאותו יום על כל דבר קטן ברפואה היה להם לרכב מרחק כמה שעות להביא חובש מעיירה מרוחקת. אפילו הפריץ קיבל את פניו בשמחה וגיל, ובאותו מעמד הכריז על תחילת בניית בית הכנסת כפי שהבטיחו, במישור הסמוך לגבעה הגדולה שבמרכז העיירה.

הפריץ הטיל את מלאכת הבניה על וולאדמיר, הבנאי הידוע של העיירה, זה שתכנן ובנה חלק נכבד מבתי העיירה, והעמיד לרשותו שני ערלים נוספים, שיחטבו עבורו עצים כפי בקשתו מהיער הסמוך, ויעזרוהו בניסורם ושיופם, כדי שבית הכנסת יבנה באופן חזק ויפה. הפריץ הורה לוולאדמיר, שבכל פרט ובבנייתו הפנימית של בית הכנסת, עליו להמלך בר' זעמיל.

בבוקרו של כל יום, כשיהודי העיירה היו חוזרים מתפלת שחרית, היו רואים את וולאדמיר ושני עוזריו עוסקים במדידת קורות, ניסורם וחיתוכם, כאשר לבם מתרונן משמחה, ומודים להקב"ה על אשר בחסדו הגדול לא עזבם, ולא זכו שוב להגיע למקום בו יוכלו להציב את רגליהם במנוחה מועטת, וכעת אף נבנה עבורם בית כנסת גדול ויפה, לפאר את בית ה' ולקדש את שמו ברבים.

בניית בית הכנסת ארכה כחודשיים, ולאחר מכן נחוג ברוב פאר והדר מעמד חנוכת הבית, כאשר הרב בדרשתו מעורר את בני הקהילה על הצפיה בכל יום ורגע לביאתו של משיח צדקינו ובנין בית קדשינו ותפארתינו, שרק אז תהיה השמחה האמיתית. והוסיף ועורר את הציבור לשמור על קדושת בית הכנסת, ולקבוע עיתים לתורה כל אחד כפי יכלתו, ולעמוד בכך שלא לבטל הקביעות אפילו אם יפסיד על ידי זה סכום גדול, כדברי הפוסקים, וסיים, שזכות זו של קביעת עיתים לתורה תעמוד לנו לגדל את בנינו ובנותינו לתורה לחופה ולמעשים טובים.

בכל אותה תקופה המשיכו להגיע לעיירה עוד ועוד משפחות, כאשר כל אחת מהם מתקבלת על ידי הוותיקים בזרועות פתוחות ובלב שמח, ועזרה לכל מה שצריך. הוספהם של משפחות נוספות הצריך פתיחת 'חידר' לילדים, שעבורם הרב השיג מלמד מיוחד שאף הוא בא להתגורר עמם. בתקופה הראשונה שימש הרב גם כשוחט ומוהל, אך לאחר והעיירה גדלה, הגיע גם שוחט לעיירה, והרב יכל יותר לעסוק בתורתו בעמלה של תורה.

לאחר תקופת מה החליט הרב בעצה אחת עם רוב הציבור, למנות את ר' זעמיל ובערל לראשי הקהילה, שהם היו הראשונים שבזכותם חיי היהדות בה הוקמו, והם אלו שדאגו מתחילה ועד היום לכל מה שצריך, ועל כן תפקיד זה מגיעה להם כדין. מה גם שאין בתואר זה שום שררה אלא רק עבדות, להמשיך לעזור ולסייע לציבור בלא שום תמורה כספית בעולם הזה השפל, אלא רק בעולם שכולו טוב, מלבד מה שכל בני העיירה מברכים אותם בברכה מיוחדת על יד הספר תורה בכל שבת ושבת, "וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה, הקב"ה ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וירפה לכל גופם וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, עם כל ישראל אחיהם".

ביאתם של משפחות נוספות לעיירה, הביאה עמה לפעמים גם ויכוחים בענייני פרנסה, שאת כולם הרב ניסה לפתור בדרכי נועם כדרכה של תורה. בכל אותם פעמים שלא ניתן היה לגשר בין הצדדים, זימן הרב עוד שני תלמידי חכמים, שיחד הקימו מושב בית דין, ובו דנו כדת של תורה לזכות את הזכאי ולחייב את החייב, באופן שישוב השלום לשרור בעיירה.

כשעברו הימים ונקפו השנים, והקהילה גדלה עד מאוד, ובנין בית הכנסת כבר לא הספיק לכולם, הציעו ר' זעמיל ובערל ראשי הקהילה לרב, שאולי כדאי לשבור את בית הכנסת ולבנות תמורתו בית כנסת גדול יותר, לפאר את בית ה', וכדי להרבות תורה ותפילה.

הרב הזכיר לראשי הקהל שגמרא ערוכה היא, שאסור לשבור בית כנסת לפני שבונים את הבית הכנסת שבמקומו, אפילו אם כבר קנו את הקורות והלבנים והם עומדים על מקום הבניה, אין סותרים בית כנסת, אלא רק לאחר שבנו את בית הכנסת החדש, וכך גם נפסק בשולחן ערוך ללא חולק.

גם כאשר ראשי הקהל באו לרב עם הצעה מיוחדת, שיוסל היערן, אחד מהמתפללים שעלה לגדולה ועשירות הסכים לנדב את כל העצים הדרושים לבניית בית הכנסת החדש, ועוד יוסיף לשלם את הוצאות הבניה ברוב פאר והדר, והוסיפו וטענו לרב את הידוע לו, שבית הכנסת צר מלהכיל את כל המתפללים הרבים, ובמיוחד שהשטח בו ניתן לבנות בית כנסת חדש הינו המקום בו הוא עומד, אך לא ניתן להרחיבו עקב הצורה בו הוא נבנה, בכל זאת הרב לא שינה את דעתו, ואסר עליהם להרוס את בית הכנסת בכדי לבנות תמורתו בית כנסת גדול ומפואר יותר.

הרב הוסיף ונימק לכך, שאפילו אם נמצאו מקום בו יוכלו להתפלל כל זמן הבניה, גם כן הדין לא ישתנה, כי הלכה ברורה ופסוקה היא בשולחן ערוך (אור"ח סי' קנ"ב ס"א), שאסור לסתור בית כנסת, כל עוד לא בנו את בית הכנסת החדש, אפילו אם יש להם מקום חילופי זמני לכל תקופת העבודות לתורה ותפלה. במיוחד יש להוסיף, אמר הרב, שכזכור לכם כמה זמן ארך בניית בית הכנסת הקיים שהוא קטן, ואם כן כמה זמן יקח בניית בית הכנסת החדש והגדול.

ראשי הקהל הגיעו למסקנא, שהם עשו את שלהם בהשתדלותם למצוא תורמים לעצים ולבניה, ובמיוחד שיוסל היערן שלא ידע מיד מהפסק של הרב, כבר הספיק לשלוח קורות גדולים לבניה המתוכננת, והם שכבו בשורות בחצר בית הכנסת, על כן החליטו בדעתם שבמצבם זה הם יתפללו לה' שיתן להם את הדעת והבינה היאך ניתן להוסיף כבוד לבית ה' בלא לעבור על קוצו של יו"ד מהנפסק בשולחן ערוך.

תפלותיהם של ראשי הקהל התקבלו במהרה. היה זה באחד הימים, שעגלה טעונה באבנים ענקיות ירדה במורד הגבעה הגדולה שבמרכז העיירה, ולפתע פתחו הסוסים בריצה מטורפת, ומחמת התנופה של הירידה הועפה העגלה עם הסוסים על עבר בית הכנסת, שמעוצמת המכה שפגעה בקיר החיצוני ובאחד העמודים המרכזיים, נשבר הקיר ואף קרס חלק מהגג. בניסי ניסים לא היה פצוע אחד מיושבי בית הכנסת, וזאת עקב הרעש הנוראי שהיה בשנעית הסמוכות לתאונה, שהבריחו את כל הלומדים מאותה פינה של בית הכנסת. הבהלה והזעזוע של לומדי בית הכנסת היתה קשה, אותם אלו שהיו במקום אף נבהלו מאוד מעוצמת הפיצוץ, והאחרים שבאו לראות מה אירע, נזדעזעו מההרס והחורבן הנוראי, היאך בית הכנסת הקטן והיפה נשבר ונחרב.

כשהרב הגיע למקום וראה את השבר וההרס, שאל את ראשי הקהל האם ניתן לסדר רק את הפינה, אז שבמצב זה ישנו חשש לשלמותו של כל בית הכנסת. כשהשיבו לו ראשי הקהל שכבל הנראה הרס זה מחייב שבירתו ובנייתו המחודשת של בית הכנסת, ביקש הרב לאסוף אם כל בני העיירה למקום בעוד זמן מה.

לא עברה שעה קלה וכל בני העיירה שהיו בא התאספו לראות את חורבן בית הכנסת, כאשר רבים מהם הורידו דמעות כמים על חורבן בית ה'. הרב עלה על גבי במה מאולתר והקריא בפניהם את דברי השולחן ערוך בהלכות בנית בית כנסת, הכותב, שלמרות שאב שוברים בית כנסת בכדי לבנות בית כנסת אחר, אבל אם נטו כתלי בית הכנסת ליפול, "סותרים אותו מיד, ומתחילים לבנות מהרה ביום ובלילה שמא תדחק השעה וישאר חרב".

על כן, אמר הרב לכל בני הקהילה, הגיע העת והשעה לקיים הלכה זו, ונבוא כולנו, הגדולים עם הקטנים, לעבוד יחד לשבור את בית הכנסת הישן ולבנות את הבנין החדש, במיוחד שעומדים לנו כאן בחצר קורות עץ מנדבתו של יוסל היערן, וכולנו תקוה שלא נצטרך לקיים את ההלכה שעובדים בלילה, אלא עד שעת מעריב נסיים את בניתו של בית הכנסת החדש ברוב פאר והדר.

מיד שגמר הרב את דבריו, החלו כל בני העיירה לעבוד בפירוק בית הכנסת הישן והשבור, ובד בבד החלו אחרים לחפור את הברורות ולהכניס את עמודי התמך של הבנין החדש, כאשר כל אחד מנסה לעזור ולסייע במה שהוא יכול, כשעליהם מופקדים אשי החקילה, המכוונים כל אחד למלאכתו אשר ישכיל ויצליח בה.

המראה המיוחד בו כל בני העיירה עבדו יחד בזריזות מפליאה בבנית בית ה', עזרה רבות אף ליישב הדורים ומריבות בני שנים. דוד שזה כמה שנים שלא דיבר עם עזריאל בעקבות מריבה שהיתה ביניהם אודות יין השרף שמכר, עבדו יחדיו בחפירת הברורות החדשים, ותוך זמן קצר, כאשר העבודה הכריחה אותם לדבר יחדיו, הקרח נמס וביקשו סליחה אחד מחבירו והתפייסו. גם וועלוול הנפח התפייס עם בעריש שואב המים על המריבה שהיתה ביניהם, כשהם החליטו יחדיו לתרום את סכום המריבה לבית הכנסת.

לקראת שקיעת החמה הכריזו על הפסקת מלאכה לתפילה, כאשר באותה שעה כבר עמדו לתפארה שלשת קירות בית הכנסת ועמודי היסוד שעליהם ישען הגג. מיד סיימה של תפילת מנחה המשיכו עשרות בני העיירה במלאכתם ביתר מרץ וזריזות, כאשר הרב עומד על גבם וכמלאך רחמים אומר להם גדל גדל. השגחה פרטית מיוחדת ראו כולם היאך הכל אירע בדיוק ביום זה של ט"ו בחודש, בו זוהרת הלבנה ברוב תפארתה, ולאורה יכלו להמשיך בבניה אף לאחר שהשמש כבר שקעה. כשעתיים לאחר הזמן המויעד לתפילת ערבית סיימו בני העיירה את בנין בית הכנסת ברוב פאר והדר, כאשר שמחתם היתה גדולה ועצומה עד מאד, שזכו לבנות בעצמם בית גדול לה' ותורתו. בסיום הבניה פצחו כולם בריקוד מיוחד לשמחת התורה, ולאחריהם שתו לחיים יחד עם הרב, שיזכו להתפלל וללמוד בבית זה עוד רבות בשנים.

השיעור המתקיים בכל ערב בין מנחה למעריב, התקיים באותו מעמד בהשתתפות כל בני העיירה, שתמכו בו בבית בתורה ולאחר מכן התפללו תפילת מעריב ראשונה בבנין החדש, בהתרגשות ובכוונה רבה.

בסיומו של אותו ערב מיוחד ונפלא, בו מעז יצא מתוק, מהשבר וההרס הגדול צמח הבנין הגדול המרווח והיפה, באו ראשי הקהילה לרב להודות על כך שזיירו את כל הציבור לבניית בית הכנסת במהירות מדהימה, שכולם עזבו את עסקיהם בבוקרו של יום, ובאו ועבדו בריציפות וללא הפסקה לאוכל או שתיה כל היום, שהכל הוא בזכותו של הרב.

אם יורשה לי לשאול, אמר ר' זעמיל, מהיכן ידע הרב שבניית בית הכנסת תסתיים עוד לפני תפילת ערבית, האם נבואה נזרקה בו.

לא נביא אני ולא בן נביא אני, השיב הרב, אלא ששתי תשובות בדבר, האחת, שלא אמרתי מתי יתפללו מעריב, ואם לא היו מספיקים, ניתן היה לדחות את התפילה בעוד כמה שעות, במיוחד שאני הייתי השומר של כל בני הקהילה. והשניה, שהמעשה היה באמצע שלמדתי את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום עם פרש"י כדת של תורה, כנפסק בשו"ע אור"ח סי' רפ"ה ס"ב, ומתוך הלימוד בו עסקתי הבנתי שבודאי יגמרו את בנין בית הכנסת החדש ברוב פאר והדר עוד לפני תפילת ערבית.

השאלה היא: מנין בפרשתינו עפרש"י ידע הרב שבניית בית הכנסת תסתיים לפני תפילת ערבית?

*פרומפיינט - שונא חרדים. *ריכטיגקוקער - המביט נכון. *שטעטלאכבויאר - בונה העיירות. *לאפפונלערנער - חי מלימוד.

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" משבוע שעבר:

בתשובה לשאלה, מהיכן מפרשתינו ע"פ פרש"י, ניתן להביא מקור, להנהגתו של ר' יחיאל, שהורה לתלות כיתוב "בנין קדוש", על בנין שמיועד לבית כנסת, למרות שעדיין לא השתמשו בו כלל לשום דבר שבקדושה, ואין בזה משום שקר ח"ו. ניתן להביא מקור לכך מדברי רש"י בפרשתינו, הקדיש ר' יחיאל את הכסף למטרת בנית בית הכנסת, לכך כבר חל על הבנין שם של "מקום קדוש", עוד טרם שנעשה בו דבר קדושה כל שהוא, וזאת מדברי רש"י כ"ח ד', עה"פ, "ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי", וביאר רש"י, "בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם". מבואר בדברי רש"י, שכאשר תרומה נתרמה לשם ה', כאשר עושים ומיצרים בגדים מתרומה זו, כבר חל שם "בגדי קדש" על הבגדים, וכמו כן, כשאדם מקדיש כסף לבנין בית כנסת, כאשר בונים בכסף בית כנסת, כבר חל עליו שם "מקום קדוש" על אף שעדיין לא השתמשו בו לשום דבר קודש.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם וטלפון
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - 972-8 +(24 שעות)
או לפקס 1-732-3634947 או למייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד.

הפרסים לשבוע זה: "תורת משה השלם לחת"ס עה"ת", ה"כ.
עוד **שלושה** זוכים נוספים, כל אחד בספר "סדר הדורות המפואר", ב"כ
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": **שני** זוכים, כל אחד בספר "נפש החיים".
להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, יש לפנות לפקס' הנ"ל.
תרומות, הנצחות והפצה ניתן לפנות למערכת

שפות הזוכים לשבוע שעבר:

פולק פ. – ירושלים – מהרי"ט אלגאזי, ב"כ.
כהן א.ז. – מודיעין עילית – עמק ברכה.
אורליך ש. – בני ברק – עמק ברכה.
חטר א. – קרית ספר – עמק ברכה.
שחר מ. – ירושלים – אני בחסדך בטחתי.
מושקט ז. – מודיעין עילית – אני בחסדך בטחתי.
מאן ש. – קנדה – אני בחסדך בטחתי.

הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

לתקופת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באמיילי** (ללא תשלום). המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל: yaepstein@aol.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל

הסיפור לא נכתב הלכה למעשה, ואין להסיק מסקנות הלכתיות או הנהגתיות מסיפור הדברים.